ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ VÝCHOVY

TVOŘIVOST A DOVEDNOST ŽÁKŮ 1. STUPNĚ ZŠ V 21. STOLETÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Romana Adamcová

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Jarmila Honzíková Ph.D.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 28. června 2017

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce Doc. PaedDr. Jarmile Honzíkové, Ph.D. za odborné vedení práce a za podporu a velkou trpělivost při jejím vytváření. Děkuji také všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a vlastní zkušenosti.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD 6
1 PRACOVNÍ VÝCHOVA V HISTORICKÉM KONTEXTU 7
1.1 VÝVOJ PRACOVNÍ VÝCHOVY OD NEJSTARŠÍCH DOB 7
1.2 ČEŠTÍ PŘEDSTAVITELÉ POČÁTKŮ PRACOVNÍ VÝCHOVY U NÁS 8
1.3 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ PROPAGÁTOŘI PRACOVNÍ VÝCHOVY 9
1.4 HROZBA ZÁNIKU PRACOVNÍ VÝCHOVY 11
1.5 PŘEDSTAVITELÉ PRACOVNÍ VÝCHOVY V ČECHÁCH A NA SLOVENSKU 12
1.6 RUČNÍ PRÁCE VE VÝVOJI ŠKOLSKÝCH SOUSTAV 13
1.7 PŘEDMĚT PRACOVNÍ VÝCHOVA V SOUČASNOSTI 14
1.8 CÍLE PRACOVNÍ VÝCHOVY 16
1.9 ROZVOJ TVOŘIVOSTI A DOVEDNOSTI JAKO CÍLE PRACOVNÍ VÝCHOVY 17
1.9.1 Organizační formy a metody vyučování 18
2 VÝZKUM ÚROVNĚ NEVERBÁLNÍ TVOŘIVOSTI A MANUÁLNÍ DOVEDNOSTI 23
2.1 POPIS VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU 23
2.1.1 Výzkumné otázky 23
2.1.2 Hypotézy výzkumu 23
2.2 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU 24
2.3 VÝZKUMNÉ METODY 24
2.3.1 Urbanův figurální test tvořivého myšlení 24
2.3.2 Testovací baterie pro psychomotorické dovednosti dle Honzíkové 27
2.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU 28
2.5 ZÁVĚR A DISKUSE 33
3 PRACOVNÍ NÁMĚT 35
4 SOUBOR PRACOVNÍCH NÁMĚTŮ PRO ROZVOJ TVOŘIVOSTI A DOVEDNOSTI U ŽÁKŮ 1. ST. ZŠ. 36
4.1 MOBILNÍ KLAUN 37
4.2 KARNEVALOVÁ ŠKRABOŠKA 39
4.3 ČARODĚJNICE 41
4.4 DRACI Z LISTÍ 44
4.5 VÁZY Z DÝHY 46
4.6 OKÉNKA 48
4.7 ZÁPICHY Z PILIN 50
4.8 KOŠÍČKY Z PET LAHVÍ 52
4.9 PANÁČCI Z PAPÍRU 54
4.10 NAROZENINOVÝ KALENDÁŘ 56
ZÁVĚR 58
RESUMÉ 60
SUMMARY 61
SEZNAM LITERATURY 62
INTERNETOVÉ ZDROJE 64
SEZNAM OBRÁZKŮ 65
SEZNAM TABULEK 66
SEZNAM GRAFŮ 67
PŘÍLOHA I

ÚVOD

Proč se v této diplomové práci zabývám tvořivostí a dovednostmi žáků v 21. století?

Téma jsem si vybrala především proto, že už od dětských let mám velmi kladný vztah k pracovním činnostem. Navštěvovala jsem kroužky ručních prací a ráda jsem vyráběla výrobky z netradičních materiálů. Své praktické zkušenosti a ověřené techniky nyní mohu předávat dětem jako učitelka Základní školy v Poběžovicích.

Tvořivost a dovednost by měly být hnacím motorem celé společnosti a budoucnosti našich dětí. Jejich ovládání nám umožní vytvářet produkty, nové hodnoty a umožňuje nám obohacovat si každý den. V dnešní době děti tráví čím dál více času u technických vymožeností a mnohem méně se aktivně věnují tvořivým činnostem v rodinném prostředí. Ve školním prostředí lze provádět nácvik pracovních dovedností, podporovat aktivitu a tvořivost žáků, rozvíjet komunikační schopnosti, vzájemnou spolupráci, ochotu pomáhat druhým a společně řešit problémové situace. A právě pracovní činnosti pomáhají dětem tvořit a upevňovat pozitivní postoje k rozmanitým činnostem a prakticky si osvojovat znalosti i dovednosti potřebné v běžných životních situacích.

V diplomové práci se zabývám terénním výzkumem, jehož hlavním cílem bylo zjistit, jaká je úroveň neverbální tvořivosti a jakou úroveň manuálních dovedností mají žáci na prvním stupni základní školy. Základní otázkou výzkumu bylo také zjištění, zda žák, který dosahuje vysoké úrovně v testu neverbální tvořivosti, prokáže také vysokou míru manuální dovednosti.

Dalším cílem mé práce bylo vytvořit soubor pracovních námětů pro rozvoj tvořivosti a dovednosti v pracovních činnostech. Při volbě námětů jsem se snažila vybrat netradiční a originální témata.

1 PRACOVNÍ VÝCHOVA V HISTORICKÉM KONTEXTU

Výchova k práci patří k nejstarším úlohám výchovy. Cíle a požadavky výchovy i pracovní výchovy chápeme v kontextu charakteru dané společnosti, v níž byla uskutečňovaná. Pracovní výchova je motivována jako cíl i prostředek výchovy, je zdůrazňována jako složka výchovy, ale i jako prostředek jiných složek, např. mravní, nebo zdravotní. Člověk se učí celý život. Učí se vnímat, chodit, mluvit, rozvíjet fantazii a paměť. Učí se komunikovat a jednat, učí se trénovat myšlení a pracovat s myšlenkami. Důležitou složkou procesu učení je výchova, která by měla předávat zkušenosti rodičů z generace na generaci (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Pracovní výchova je výchova, kterou se učíme vykonávat činnosti užitečné pro společnost. Důležitým základem je uplatnění manuální práce. Jak uvádí Vodáková (1983) *„Práce je cílevědomá fyzická a duševní lidská činnost, probíhající mezi člověkem a přírodou.“* U člověka se díky práci formují psychické i fyzické kvality. Práce, pracovní činnost, pracovní náčiní a nástroje se rozvíjely současně s člověkem a mají nezastupitelnou roli ve vývoji lidské společnosti (Honzíková, Bajtoš, 2004).

1.1 VÝVOJ PRACOVNÍ VÝCHOVY OD NEJSTARŠÍCH DOB

V prvobytně pospolné společnosti lze spatřovat počátky vzniku pracovní výchovy. Základem výchovy bylo předávání zkušeností od rodičů a k základům zajištění životních potřeb bylo osvojování pracovních dovedností a návyků. Pro produktivní práci bylo dítě připravované už od nejútlejšího věku. Jakmile začala být činnost dospělých členěna na práci pro muže a pro ženy, dochází k rozlišení výchovy chlapců a dívek. Už v této společnosti se uvádí pracovní výchova jako významná pro všestrannou výchovu dětí.

Nový pohled na pracovní výchovu přináší starověká třídní společnost. Odlišuje se cíl výchovy pro vládnoucí třídu, pro nesvobodné a otroky. Obsahem výchovy vládnoucí vrstvy byla výchova k duchovní čistotě, k tělesné zdatnosti a k přípravě řečnictví. Fyzická práce byla určena výhradně nesvobodným lidem, což vyplývá i z názorů Aristotela a Platóna. Otec vychovával syna pro práci, kterou vykonával sám. Matka učila dceru domácím pracím, které souvisely s péčí o rodinu (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Nový přístup k přípravě mladých lidí na povolání se objevuje s nově zřizovanými cechovními školami. S církevními školami byli nespokojení kupci a řemeslníci. Do učení přijímali mladé pomocníky, které si sami zaškolovali. Na církevních a klášterních školách byla fyzická práce považována za trest. V souladu s církevní výchovou probíhala výchova

rytířská. Podle ní má rytíř pohrdat tělesnou prací a musí umět sedm rytířských ctností. Tělesné ctnosti obsahovaly plavání, střelbu z luku, lovení, jízdu na koni, zápasení a intelektuálními ctnostmi byla šachová hra, zpěv a skládání veršů.

Ve 14. až 16. století posiluje hospodářství, rozvíjí se věda, umění a literatura. Vládnoucí vrstva nachází politické uplatnění a šíří myšlenky v uctívání zdravého, aktivního a radujícího se člověka ze života. Do škol začínají vstupovat prvky pracovní výchovy.

V 15. a 16. století se rozvíjí humanismus a krize katolické církve se prohlubuje. Reforma náboženství vstupuje i do oblasti výchovy. Styl výchovy směřoval k poslušnosti a k službě Bohu. Jednota českých bratří se neztotožňovala s tímto stylem výchovy. Práci oceňovala a chtěla, aby děti byly vychovávány k pracovním činnostem už v rodině, a to k práci rukodělné.

V 17. a 18. století probíhají politické, ekonomické, kulturní a sociální změny. Mění se i pohled na pracovní výchovu. Výchova má probíhat ve všech oblastech, zejména ze zdravotního a ekonomického hlediska.

V 19. století nastupuje kapitalismus. Rozvíjí se výrobní vztahy a výroba ve střední Evropě. Z toho vyplývá, že pracovní výchova bude jednou z důležitých potřeb.

Konec 19. a počátek 20. století ovlivnil školy směr zvaný herbartismus. Pracovní výchova je odmítána z důvodu snížení mravní výchovy. Při mravní výchově se doporučovalo najít kladné stránky u každého chovance jeho osobnosti a rozvíjet je. S herbartovským intelektualismem nesouhlasili představitelé reformní pedagogiky. Kritizovali vzniklou pasivitu žáků a oddálení od praktického života. Vzniklo nové pojetí výchovy, kde je veškerá výchova postavena na potřebách, zájmech a vlastní aktivitě dítěte (Honzíková, Bajtoš, 2004).

1.2 ČEŠTÍ PŘEDSTAVITELÉ POČÁTKŮ PRACOVNÍ VÝCHOVY U NÁS

Hlavním protagonistou pohledu na učení o vztahu jedince s okolím byl ve 4. století filosof Tomáš Akvinský (1225−1274). Základní myšlenkou jeho učení je každá věc, která je jednotkou formy a látky. Prokazuje nesmrtelnost lidské duše a staví Boha nad svět. Zjednodušoval proces poznání na učebnici a slovní výklad.

Jednota českých bratří přichází s názorem, že děti by měly být vedeny k rukodělné práci v rodině. Zásady se důsledně dodržovaly v českobratrských školách.

Podle příkladu Jednoty českobratrské považuje pracovní výchovu za významnou součást výchovné práce již od nejranějšího věku i Jan Amos Komenský (1592–1670). V knize *Informatorium školy mateřské* dává rady rodičům, jakým způsobem se starat a jak vychovávat své dítě od narození až do šesti let. Dítě je jako nevinné stvoření a rodiče jej mají vést k moudrosti, ušlechtilosti, naučit jej mravům, obyčejům a umění. V národní škole děti dvě hodiny dopoledne zdokonalují rozum, paměť a dvě hodiny odpoledne se věnují praktickým činnostem, řemeslům a zpěvu. V základní škole je potřeba naučit žáky od šesti do dvanácti let všem činnostem, které budou potřebovat v každodenním životě. Ve svém díle *Velká didaktika* Komenský zastává názor, že mladé lidi je potřeba učit prací k vytrvalosti. Rodiče by měli podporovat své děti v pracovní výchově a být pro své děti vzorem. Komenský se věnoval i produktivnímu věku, který nazval školou práce. Lidé v tomto věku mají praxi, ale měli by se chtít sami vzdělávat (Honzíková, Bajtoš, 2004).

1.3 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ PROPAGÁTOŘI PRACOVNÍ VÝCHOVY

Mezi významné propagátory humanismu patří francouzský pedagog Francois Rabelais (1483–1553), který za součást výchovy považoval práci spojenou s praktickým životem, což uvádí ve svém románu *Gargantua a Pantagruel*.

Dalším propagátorem byl holandský myslitel Erasmus Desiderius Rotterdamský (1466–1536), který k rozumové výchově začlenil i slušné chování, zbožnosti a vzdělávání v životních povinnostech. Pracovní výchovu považuje za součást výchovy pouze okrajově, ale její začlenění do výchovného systému v době humanismu, bylo oproti předcházejícím obdobím velmi pokrokové.

Anglický představitel utopistické koncepce Thomas More (1478–1535) zařazuje do výchovy dětí práci v zemědělství a požaduje, aby všechny děti uměly ovládat jedno řemeslo. V latinsky psaném díle *Utopie* navazuje na Platónovu Ústavu. Jeho Utopie popisuje ideální obec, kde neexistuje soukromé vlastnictví, lidé žijí prostě, společně obdělávají půdu a konají řemeslné práce.

Reformu náboženství představuje německý teolog, kazatel a reformátor Martin Luther (1483–1546). Jeho reforma se projevuje i ve výchově. V Německu se zakládají církevní protestantské školy, v kterých je pracovní výchova na nejnižších stupních zařazena jen minimálně. Luther tvrdil, že Bůh stanovil práci v zaměstnání jako úlohu a šťastný bude z poslušnosti, nikoliv z pracovního výkonu.

Výchova mladého gentlemana dává nový směr v pedagogice. Představitelem výchovy k práci byl anglický filosof John Locke (1632–1704) a pracovní výchovu posuzuje podle společenských vrstev. Doporučoval mladým hochům z dobrých rodin potřebu učení se řemeslu nebo práci na poli. Potřebu posuzoval z pedagogického, zdravotního i ekonomického hlediska.

Velký vliv v dějinách pedagogiky měl francouzský filozof švýcarského původu Jean Jacques Rousseau (1712–1778). Ve svém díle *Emil aneb o výchově* uvádí nápady, myšlenky a recepty jak vychovávat. Toto dílo má v dějinách pedagogiky stejný přínos jako Didaktika Jana Amose Komenského. Rousseau říká, že *„člověk opravdu svobodný chce jenom to, co může a dělá to, co se mu líbí."*(Jean-Jacques Rousseau, 2016). Práci pokládá za nejdůležitější prostředek výchovy a pro vyučování navrhnul tyto zásady:

- během výuky se neučit pouze z knih,
- ve vyučování využívat metody, které budou žáky motivovat k samostatnosti,
- používat ruce jako prostředek k vyučování (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Rousseauovy návrhy na pracovní výchovu byly součástí reformních školských návrhů v době francouzské revoluce.

K nejvýznamnějším propagátorům světové pedagogiky patří švýcarský pedagog Johan Heinrich Pestalozzi (1746–1827). Hlavním předpokladem výchovy, moudrosti a pravdy bylo spojení vyučování s výrobní prací. Rozpracoval učební plán elementární školy, který obsahoval mateřský jazyk, geometrii, aritmetiku, psaní, kreslení, tělesnou a pracovní výchovu. V této době se rychle rozvíjel průmysl a začal se objevovat problém ve využívání práce dětí.

Anglický myslitel Robert Owen (1771–1858) ovšem změnil pohled na práci dětí. Pro děti požadoval omezení práce v továrnách na věkovou hranici 12 let. Pro dělníky vytvářel ve své továrně vhodné prostředí, upravil pracovní dobu, stavěl pro ně domy, školy a knihovny. V roce 1820 navrhl dva druhy škol podle věku:

1. druh školy od 2 do 6 let – výchovné zařízení při podniku, tzv. předpříprava,
2. druh školy od 6 do 12 let – dělený na dva typy: denní škola pro děti do 10 let a večerní škola pro starší zaměstnané děti v továrně.

Owen chápal význam pracovní výchovy i z mravního hlediska jako vztah k práci, pracovitost i jako přípravu na povolání (Honzíková, Bajtoš, 2004).

K německým představitelům, kteří pokládali práci k základním životním existencím, patřil Karel Marx (1818–1883). Odsuzoval práci dětí v továrnách, ale práci považoval jako důležitý prostředek výchovy. Do výchovy dětí začleňuje duševní výchovu, tělesnou výchovu, vojenský výcvik a polytechnickou výchovu. V polytechnické výchově chtěl děti seznamovat se zásadami výrobních procesů a naučit je zacházet s jednoduchými nástroji všech výrobních odvětví.

Dalším propagátorem pracovní výchovy postavené na demokratických zásadách byl ruský pedagog Konstantin Dmitrijevič Ušinskij (1824–1871). Problematice školství se věnoval v Německu a ve Švýcarsku, kde pobýval pět let. Práci přirovnával k trestu, ale současně ji chápal jako podmínku rozumové, mravní a tělesné stránky v životě člověka (Honzíková, Bajtoš, 2004).

1.4 HROZBA ZÁNIKU PRACOVNÍ VÝCHOVY

Koncem 19. a začátkem 20. století byla pracovní výchova ve školách ovlivněna herbartovským intelektualismem. Herbartovský model byl zaměřen na slovní metodu, paměťové učení a přinášel do škol jednostranný intelektualismus. Proti herbartismu vzniklo celosvětové hnutí za reformní pedagogiku.

Propagátoři této pedagogiky prosazují nové pojetí výchovy, která se orientuje na potřeby, zájmy a aktivity dítěte. Snaží se propojit manuální aktivitu s aktivitou intelektuální a současně rozvíjet volní vlastnosti osobnosti. Dítě by mělo být aktivní, tvořivé a svoji praktickou zkušenost by mělo realizovat v přímé činnosti (Vališová, Kasíková, 2011).

Ze vzniklých výchovných koncepcí je nejvýznamnější pojetí německého pedagoga Georga Kerschensteinera (1854–1932), který zdůrazňoval právě pracovní stránku výchovy. Zaměřil se na propojení tělesné a duševní složky práce. Pracovní výchovou neměl na mysli pouze ruční práce, ale propojil ji s výukou přírodovědy, matematiky s prvky technické výchovy. Měl zájem o to, aby dítě využilo své ruce a vlastní tvořivost ke stanovenému cíli. A zároveň by si tím upevnilo všeobecné pracovní návyky (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Americký filosof a pedagog John Dewey (1859–1952) navrhnul nejrozšířenější výukovou metodu, která vychází z pragmatismu. Na první místo staví pracovní činnost ve školní práci a zdůrazňuje praxi, činnost, užitečnost. Podobně jako Koperník převedl centrum ze

Země na Slunce, tak i Dewey přenáší centrum pozornosti z učitele na dítě. Proto se pedagogika pragmatizmu často označuje jako obrat v pedagogice podle Koperníka. *„Dítě představuje v pedagogice „slunce“, okolo kterého se má soustřeďovat celý pedagogický proces. Učitel je pak pouhým poradcem, organizátorem.“ (*John Dewey, 2016).

Dalším významný představitel byl ukrajinský a sovětský pedagog Anton Semjonovič Makarenko (1888−1939). Ten se zaměřoval na problémovou mládež jako na komunitu. Rozpracoval výchovný systém kolektivní výchovy, protože kolektiv pokládal za jeden ze základních výchovných prostředků. Výchovu podřídil výrobnímu procesu a aktivní tělesné výchově (Honzíková, Bajtoš, 2004).

1.5 PŘEDSTAVITELÉ PRACOVNÍ VÝCHOVY V ČECHÁCH A NA SLOVENSKU

Čeští pedagogové požadovali na konci 18. a začátkem 19. století spojit pracovní výchovu s vyučováním. Školství úzce souviselo s politickým, ekonomickým rozvojem i s děním ve světě. Zakládali se industriální školy, jejichž cíle a úkoly vyplývaly z potřeb hospodářského rozvoje.

Zakladatelem těchto škol byl katolický kněz Jan Ferdinand Kindermann (1740−1801), který myšlenkou industriálních škol nadchnul duchovní, šlechtu i měšťany. V Čechách bylo během deseti let otevřeno 200 škol a začátkem roku 1792 již 500 škol. Základním požadavkem bylo naučit děti pracovat s radostí a rozvíjet u nich zručnost (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Významný představitel 19. století byl český pedagog Karel Slavoj Amerling (1807−1884), zakladatel všeobecně vzdělávacího ústavu Budeč. *„Název Budeč zvolil pro ústav proto, že na podkladě legendy měl představu, že v Budči existovala již v 10. století latinská škola – považovaná za první školu na českém území.“* (Karel Slavoj Amerling, 2016). Za důležité k realizaci výchovy a vyučování považuje vybavení škol sbírkami obrazů, přírodnin a pomůcek. Nezbytnou součástí materiálních podmínek mají být zřízeny zahrady a dílny.

Pracovní výchovu propagoval také pedagog Gustav Adolf Lindner (1828−1887). Za důležitou složku vyučování považoval nejen výukové předměty, ale i předměty zaměřené na výrobu.

Slovenským představitel, který se věnoval otázce spojení teorie s praxí, byl Samuel Tedešík (1742–1820). Založil zemědělsko-průmyslový ústav, což byla vůbec první odborná škola tohoto typu v Evropě.

Průkopníkem technického vzdělávání žáků na všeobecně-vzdělávacích školách byl Drahotín Makovický (1818–1884). Pracovní výchovu chápal jako nácvik manuálních zručností k vykonávání řemesla a zručnost chtěl využít ke zkoumání, bádání a objevování nových poznatků. Svoji myšlenku se snažil rozvíjet hlavně ve fyzice.

V Československé republice propagovali pracovní výchovu významní pedagogové, mezi které patřili Josef Úlehla, Otakar Kádner, Otokar Chlup a Tomáš Garrigue Masaryk. V této době se výchova vyučovala v malé míře. Od roku 1922 se zavedly povinné ruční práce pro chlapce ve školách vlivem Kerschensteinerovy pedagogiky. (Honzíková, Bajtoš, 2004)

1.6 RUČNÍ PRÁCE VE VÝVOJI ŠKOLSKÝCH SOUSTAV

Za vlády Marie Terezie (1740–1780) se dívky učily plést a šít. Zásluhou faráře Ferdinanda Kindermanna, kterého Marie Terezie pasovala na nejvyššího školského dozorce pro Čechy, je zavedena výuka šití, pletení, předení, chovu včel a bourců, práce v kuchyni a na zahradě. Po zavedení osmileté školní docházky se závazně zařadily ruční práce pro dívky, které vedly specializované učitelky. Předmět ruční práce neměl daný počet hodin, ale obsahoval pletení, háčkování, naplétání a vplétání punčoch, spravování punčoch i prádla a střihové nákresy.

Praktický význam měly ruční práce v období mezi dvěma válkami se zásadami hospodárnosti, pořádku, čistoty a vkusu. V předmětu se dodržovala náplň vyučování, důležitá byla motivace i využívání mezipředmětových vztahů. Nezapomínalo se ani na výklad o materiálech a jejich použití, hodnotě a nákupu. Ruční práce chlapců byly již zavedeny, pouze se uspořádaly do okruhů podle předmětů a zájmu dětí. Ženské ruční práce připravovaly dívky pro život v rodině a vedení domácnosti (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Po roce 1945 se usilovalo o jednotné vzdělávání ve všeobecně vzdělávacích školách zaměřené především na mateřský jazyk. Předměty prakticky zaměřené se nevyskytovaly, byly znovu zavedeny až v roce 1956. V roce 1960 se schválily nové učební osnovy, podle kterých se na prvním stupni zavedl předmět pracovní vyučování. Obsah učiva se vymezil na dva celky:

- práce s drobným materiálem, papírem a kartónem, tkaninou, modelovací hmotou, dřevem, kovem, práce s konstrukční stavebnicí a kombinované práce,
- pěstitelské práce.

Nové učební osnovy nepřinesly pro pracovní vyučování žádné podstatné změny. Pouze osnovy v roce 1991 stanovily čtyři hodiny pro výtvarnou, pracovní a hudební výchovu ve třetím a čtvrtém ročníku s možností volby. Až rok 1996 rozděluje školský systém na výchovně vzdělávací programy:

- program Základní škola – pracovní činnosti jsou vyučovány v předmětu praktické činnosti s vymezením tematických celků,
- program Národní škola – učivo je obsaženo v jednotlivých ročnících,
- program Obecná škola – pracovní činnosti zde nejsou jako samostatný předmět, ale jsou začleněné do všech předmětů (Honzíková, Bajtoš, 2004).

1.7 PŘEDMĚT PRACOVNÍ VÝCHOVA V SOUČASNOSTI

V České republice probíhá vzdělávání předmětu pracovní výchova podle výchovně vzdělávacích programů. Vznikají zde i alternativní školy. *„Obecný termín pokrývající všechny druhy škol (soukromé i veřejné), které mají jeden podstatný rys: odlišují se od hlavního proudu standardních (běžných, normálních) škol vzdělávacího systému. Odlišnost může spočívat ve specifičnostech obsahu vzdělávání, organizace a metod výuky, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků. Pojem alternativní škola nelze vztahovat pouze k typu zřizovatele školy, protože nestandardní mohou být i některé školy veřejné.“* (Průcha a kol., 2009, s. 16).

Výklad pojmu „alternativní škola“ je v literatuře nejednotný. Rýdl říká, že *„alternativní školy jsou ty, které pracují na základě partnerského přístupu k dětem a respektu k jejich individuálním potřebám.“* (Rýdl, 2002, s. 7). Tyto školy mají svá specifika ve srovnání s běžnými školami. Odlišné metody a organizaci vyučování, vzdělávací program, obsah. Upřednostňují vztahy mezi učiteli a žáky, školou a rodinou (Vališová, Kasíková, 2011).

Pro všechny školy platí povinnost plnit závazný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV). Školy vytvářely své školní vzdělávací programy (ŠVP), které mimo povinného obsahu RVP mohly zahrnovat zaměření nebo specializaci podle potřeby a možností školy. Při tvorbě ŠVP se zohledňují vzdělávací podmínky školy

a daného regionu, pedagogický záměr škol, popřípadě i zájmy žáků. Programy umožňují přizpůsobit vzdělávání praxi a především samotným žákům.

Pracovní činnosti patří do vzdělávací oblasti Člověk a svět práce se zaměřením na praktické pracovní dovednosti a návyky, které by měly vycházet z konkrétních životních situací a tvořivé myšlenkové spoluúčasti žáků.

Vzdělávací obsah je na 1. stupni rozdělen na čtyři tematické okruhy s očekávanými výstupy pro žáka v 1. a 2. období:

Práce s drobným materiálem:

- vytváří předměty pomocí jednoduchých postupů z tradičních i netradičních materiálů,
- pracuje podle předlohy a slovního návodu,
- na základě představivosti vytváří pomocí pracovních operací a postupů výrobky z různých materiálů,
- při tvořivých činnostech využívá prvky lidových tradic,
- vzhledem k použitému materiálu volí vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní,
- na pracovním prostoru udržuje pořádek, dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce, při úrazu dokáže poskytnout první pomoc.

Konstrukční činnosti:

- při práci se stavebnicemi zvládá základní dovednosti a činnosti,
- při práci se stavebnicemi provádí jednoduchou montáž a demontáž,
- dokáže pracovat podle jednoduchého náčrtu, slovního návodu a předlohy,
- dodržuje bezpečnost práce a zásady hygieny, při úrazu poskytne první pomoc.

Pěstitelské práce:

- provádí pozorování přírody, zaznamenává a dokáže zhodnotit výsledky pozorování,
- pečuje o nenáročné rostliny, provádí jednoduché pěstitelské činnosti, vede samostatně pěstitelské pokusy a pozorování,
- podle zásad pěstuje a ošetřuje pokojové a jiné rostliny,
- umí si zvolit pomůcky, nástroje a náčiní podle druhu činností,

- při úrazu poskytne první pomoc, dodržuje bezpečnost práce a zásady hygieny.

Příprava pokrmů:

- dokáže připravit tabuli pro jednoduché stolování a chová se vhodně,
- orientuje se v základním vybavení kuchyně a samostatně si připraví jednoduchý pokrm,
- dodržuje pravidla společenského chování a správného stolování,
- udržuje čistotu a pořádek pracovních ploch,
- dodržuje bezpečnost práce a základy hygieny, umí poskytnout první pomoc při úrazu v kuchyni.

Očekávané výstupy jsou v RVP ZV podrobně rozpracovány i pro druhý stupeň, ale vzhledem k tomu, že vyučuji na prvním stupni, uvádím pouze tematické okruhy tohoto stupně.

Vzdělávací obsah je na 2. stupni rozdělen na osm tematických okruhů (RVP ZV, 2007):

- práce s technickými materiály,
- design a konstruování,
- pěstitelské práce a chovatelství,
- provoz a údržba domácnosti,
- příprava pokrmů,
- práce s laboratorní technikou,
- využití digitálních technologií,
- svět práce.

1.8 CÍLE PRACOVNÍ VÝCHOVY

Cílem pracovní výchovy je plnění vzdělávací a výchovné funkce. Cíle můžeme rozdělit na kognitivní (poznávací, vzdělávací) zahrnující poznávací schopnosti, intelektuální zručnosti a vědomosti. Dále na afektivní (postojové, výchovné) zahrnující postoje, hodnoty, city a sociálně-komunikativní dovednosti a na psychomotorické (výcvikové) obsahující návyky a motorickou zručnost za účasti psychických procesů (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Soustava cílů vzdělávání a výchovy vytváří hierarchii, kde jsou nižší cíle podřízené vyšším cílům a naopak vyšší cíle realizujeme pouze tehdy, když zpracujeme cíle nižší.

Vzdělávací cíle by měly splňovat tyto požadavky:

- konzistentnost – podřízenost nižších cílů vyšším,
- přiměřenost – v souladu s požadavky, vyjádřené cíle, reálné podmínky vyučovacího procesu, možnosti a schopnosti žáků a učitelů,
- vyjádření v pojmech výkonů žáků-dosáhnutí vědomostí a dovedností u žáka,
- jednoznačnost – cíle se musí formulovat tak, aby nedošlo k jinému výkladu žáky i učiteli,
- kontrolovatelnost – cíl se určí tak, aby bylo možno porovnat dosažené výsledky s cíli a určit zda cíl byl splněn či nikoliv,
- respektování taxonomie cílů vyučovacího procesu – cíle formulovat tak, aby pokrývaly různé úrovně učení se (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Formulace cílů vyučování je náročná, ale musí být promyšlená. V prvotní fázi je důležité seznámit se s cíli v učebních osnovách, tematických plánech. Učitel musí plánovat činnost žáků, čímž si vymezí cíle. Dalším krokem obsah učiva analyzuje, neboli si rozkládá obsah učiva na fakta, pojmy, principy, obrázky, teorie a dovednosti. Pomocí aktivních sloves formuluje odpověď na otázku „Co to znamená vědět?“. Nesmí zapomenout vymezit podmínky, aby se dosáhlo vyhovujícího výkonu a určit normu požadovaného výkonu i minimálního pro prokázání úspěšnosti žáka. Cíle jsou rozdílné, ale vzájemně se podmiňují, proto je formulujeme samostatně podle jednotlivých oblastí rozvoje žákovské osobnosti (Honzíková, Bajtoš, 2004).

1.9 ROZVOJ TVOŘIVOSTI A DOVEDNOSTI JAKO CÍLE PRACOVNÍ VÝCHOVY

Existuje celá škála definic tvořivosti. Pedagogický slovník uvádí tvořivost jako „*duševní schopnost vycházející z poznávacích i motivačních procesů, v níž hrají důležitou roli inspirace, fantazie, intuice. Proces tvořivosti má několik etap, přípravu, dozrávání nápadu, osvícení, kontrolu, opracování.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 318).

Podle Marie Königové je tvořivost neboli kreativita extrémní projev života. Člověk tvoří z potřeby aktivity, poznání i uznání, z potřeby seberealizace. Tvořiví lidé mají pružné, originální myšlení, jsou vnímaví a citliví. Königová definuje „*tvořivost – kreativitu jako*

schopnost vytváření nových kulturních, technických, duchovních i materiálních hodnot ve všech oborech lidské činnosti. Tvořivost je aktivita, která přináší dosud neznámé a současně společensky hodnotné výtvory." (Königová, 2007, s. 12).

U žáků rozvíjíme nejen tvořivost, ale i schopnost zkracovat myšlenkové operace a spojovat pojmy. Dále u nich rozvíjíme schopnost předvídat a schopnost si názorně představit abstraktních jevy. Učíme je svoji práci hodnotit pomocí vhodně formulovaných myšlenek a získané zkušenosti využívat v nových situacích. Příznivé klima třídy i školy hraje důležitou úlohu v rozvoji jak tvořivosti, tak v rozvoji nezbytných schopností žáků (Honzíková, Sojková, 2014).

Projevem tvořivosti je tvůrčí produkt, který se nám z psychologického hlediska jeví jako výsledek tvořivého procesu i jako výpověď o autorovi konkrétního díla.

„Dovednost je učením získaná dispozice ke správnému, rychlému a úspornému vykonávání určité činnosti vhodnou metodou. Dělí se na intelektové, senzomotorické, motorické, sociální a jiné." (Hartl, 2004, s. 51).

Dovednost je základní pojem pedagogiky, ale nedostatečně objasněný. Obecně znamená způsobilost člověka k provádění určité intelektové a senzomotorické dovednosti. Osvojování určitých dovedností je základní součástí školního vzdělávání (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

1.9.1 ORGANIZAČNÍ FORMY A METODY VYUČOVÁNÍ

Tvořivost a dovednosti žáků je možné v rámci pracovního vyučování rozvíjet a podporovat využitím různých forem a metod práce.

„Organizační forma výuky znamená uspořádání podmínek k funkční realizaci edukačního procesu, v jejímž rámci se používají různé výukové metody a didaktické prostředky." (Žák, 2012, s. 5).

„Vyučovací metoda je systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků směřujících k dosažení daných edukačních cílů. Metoda tedy zprostředkovává žákům učivo, je nápomocná jejich učení, je soustavou kroků, které vedou k danému cíli." (Žák, 2012, s. 5).

Organizační formy a metody výuky vytvářejí předpoklady pro úspěšný průběh výuky a těsně spolu souvisí.

Ve vzdělávání se setkáváme s rozmanitostí používaných organizačních forem vyučování. Uvádím třídění podle Králíkové a Ondráčka, kteří formy vyučování třídí podle organizačního, sociálního a metodického hlediska (Honzíková, 2001).

Z hlediska organizačního je vyučování uspořádáno podle místních, časových a obsahových podmínek. Mluvíme o formách organizačních, k nimž patří vyučovací hodina ve třídě, exkurze, práce na pozemku a práce v dílnách.

Z hlediska sociálního jde o vztah mezi subjektem didaktického procesu a jeho uspořádání v činnosti. Dělení forem z tohoto hlediska:

- hromadné (frontální) vyučování – každý žák pracuje svým tempem ve vzájemné interakci učitel-žák,
- skupinové vyučování – žáci pracují ve dvou až pětičlenných skupinách, spolupracují při řešení stejného nebo rozdílného úkolu (problémové vyučování) a ve vzájemné interakci žáků mezi sebou,
- diferencované vyučování – žáci jsou rozděleni na dvě skupiny (např. dívky-hoši),
- individuální vyučování – učitel pracuje s každým žákem.

Z metodického hlediska řešíme vztah k učivu a jeho uspořádání v určitou formu, z pohledu objektu didaktického procesu. Hovoříme o metodických formách – pokus, rozhovor, demonstrace.

V současnosti existují různá kritéria klasifikace metod vyučování a můžeme je rozlišovat z různých hledisek. V každé organizační formě vyučování plní metody svoji specifickou podobu a na učiteli je, kterou metodu zvolí. Uvádím tři aspekty, didaktický, psychologický a procesuální.

Kritérium klasifikace metod – pramen poznání a typ poznatků (aspekt didaktický)

- Metody slovní: monologické metody (přednáška, výklad, vyprávění, vysvětlování, instruktáž), dialogické metody (rozhovor, diskuse, dramatizace), metody písemných prací, metoda práce s učebnicí, knihou, textem.
- Metody názorně-demonstrační: metoda pozorování předmětů a jevů, předvádění obrazů a předmětů, pokusů, činností, projekce statická a dynamická.

- Metody praktických činností: nácvik pohybových a praktických dovedností, žákovské pokusy a laboratorní činnosti, grafické a výtvarné práce, pracovní činnosti (v dílnách, na pozemku).

Kritérium třídění – stupeň aktivity a samostatnosti žáka (aspekt psychologický)

- Metody informativně-receptivní.
- Metody stimulačně receptivní-reproduktivní.
- Problémový výklad.
- Metody heuristické-produktivní.
- Metody badatelské.

Kritérium třídění – specifická funkce metody ve vyučovacím procesu (aspekt procesuální)

- Metody motivační – úvodní a průběžné.
- Metody expoziční.
- Metody fixační.
- Metody diagnostické.
- Metody aplikační.

V pracovních činnostech je výběr forem a metod vyučování závislý na obsahu učiva, vyučovacím cíli a na charakteru poznatků, které si mají žáci osvojit. Dalšími okolnostmi jsou individuální a věkové zvláštnosti žáků i osobnost učitele. V reálném vyučování uplatňujeme různé metody, které jsou vzájemně propojené, mohou se střídat i měnit. Nejčastěji se používají metody seznamování žáků s pracovními činnostmi, materiálem, nářadím, pomůckami a s teoretickými poznatky, které z nich vyplývají. Nazývají se metody cvičení a samostatné práce, metody prověřování a hodnocení vědomostí, dovedností, výrobků (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Při pracovních činnostech můžeme kombinovat metody s výukovými formami i s vyučovacími pomůckami. Tvořivost a následnou dovednost rozvíjíme záměrně tím, že navodíme tvořivou aktivitu prostřednictvím vhodné motivace, kde potřebujeme vyřešit nějakou problémovou úlohu. Učitel zadá úlohu, která obsahuje neznámé způsoby, techniky a materiál a žák hledá řešení tvořivou činností. V nových úlohách žák využívá předcházející dovednosti, vědomosti a zkušenosti. Takovou výuku nazýváme jako

netradiční, s využitím problémových metod, a proto se uvádí jako problémové vyučování. Teorie tohoto vyučování je založena na psychologických zákonitostech myšlení (Honzíková, 2005).

V tomto vyučování se nejdříve problém nastolí a formuluje, dále se analyzuje, hledají se vztahy a souvislosti, odhalují se způsoby řešení, neboli se formulují hypotézy. Žák se rozhoduje, jak bude problém řešit, vybírá metody řešení. Poté žák pomocí nových skutečností problém řeší. Poslední etapou problémového vyučování je zhodnocení dosažených výsledků a ověření správnosti řešení (Honzíková, Bajtoš, 2004).

Problémové metody (Honzíková, 2005):

- Metoda brainstorming – skupina produkuje co největší množství nápadů, dodržuje pravidlo rovnosti účastníků a vzájemné inspirace, metodou podněcujeme tvůrčí myšlení a získáváme hodnotné nápady všech ve skupině.
- HOBO metoda – etapa samostudia v brainstormingu, účastník zná cíl, samostudiem nalézá řešení a až poté produkuje návrhy a jejich řešení.
- Synektika (Gordonova metoda) – zvolené členy synektické skupiny usměrňuje vedoucí týmu, aby nedošlo k unáhlenému řešení, a pomocí magnetofonových záznamů jednotlivých názorů se postupně problém řeší.
- Metoda Phillips 66 – v šestiminutovém intervalu řeší šestičlenné skupiny zadaný problém, po uplynutí intervalu vedoucí skupin prezentují výsledky před všemi účastníky a hledají společné řešení, jakmile není řešení nalezeno, postup se opakuje.
- Metoda 635 – označuje diskusi 6 účastníků v podání 3 návrhů řešení jednoho problému během 5 minut.
- Metoda systémových přístupů – problém se řeší na základě systémové analýzy (analýza, optimalizace, syntéza), kde všechna rozhodnutí respektují finální cíl a zapisují se graficky jako strom rozhodování.
- Metoda situační – účastníci jsou seznámeni s určitou situací a úkolem typu zhodnoťte, doplňte, v určitém časovém intervalu se mohou ptát vedoucího a až poté společně hledají řešení problému.

- Metoda inscenační – všichni účastníci hrají své role a tím určitou situaci zinscenují, v následné diskusi hledají východiska ze situace a nalézají řešení problému.

2 VÝZKUM ÚROVNĚ NEVERBÁLNÍ TVOŘIVOSTI A MANUÁLNÍ DOVEDNOSTI

2.1 POPIS VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Rozvoj tvořivých schopností a manuálních dovedností jsou hlavní cíle pracovních činností na základní škole i v dnešním 21. století. Naše společnost potřebuje kreativní jedince, kteří by byli zároveň i manuálně šikovní, neboť nové vynálezy jsou výsledkem právě takovýchto lidí. Proto i každého učitele zajímá, jak se během školní docházky rozvíjí jak neverbální tvořivost, tak i manuální dovednosti, zda se s věkem dítě stává tvořivější a manuálně dovednější.

S kolegyní Gabrielou Kaufnerovou z Horšovského Týna jsme se rozhodly pro terénní výzkum, jehož hlavním cílem bylo zjistit, jaká je úroveň neverbální tvořivosti a jakou úroveň manuálních dovedností mají žáci na 1. stupni základní školy. Dalším cílem bylo zjistit, zda s přibývajícím věkem manuální dovednosti přetrvávají nebo ubývají. Základní otázkou výzkumu bylo také zjištění, zda žák, který dosahuje vysoké úrovně v testu neverbální tvořivosti, prokáže také vysokou míru manuální dovednosti.

2.1.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Na počátku výzkumu stálo několik základních otázek:

Jsou žáci, kteří dosáhnou vysokých hodnot v testu tvořivosti také manuálně zruční?

Jaký vliv má na manuální dovednosti pohlaví a věk respondentů?

Zvyšuje se manuální zručnost u dospělých nebo s přibývajícím věkem ubývá?

Budou děvčata v testech manuálních dovedností dosahovat lepší výsledky než chlapci, protože chlapci tráví více času na počítačích?

2.1.2 HYPOTÉZY VÝZKUMU

Na základě těchto otázek byly stanoveny základní hypotézy výzkumu:

H1 – Mezi výslednými hodnotami z Urbanova testu tvořivosti budou významné rozdíly mezi chlapci a děvčaty.

H2 – V hodnotách z testů manuálních dovedností budou rozdíly mezi chlapci a děvčaty.

H3 – U jednotlivých věkových skupin budou rozdíly v naměřených hodnotách v testu manuálních dovedností.

H4 – Každý respondent, který dosáhne vysokého skóre v testu tvořivosti, dosáhne i vysokého skóre v testu manuálních dovedností.

2.2 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU

Sběr dat proběhl na Základních školách v Poběžovicích a v Horšovském Týně.

Konkrétně byl výzkum rozdělen do třech výzkumných skupin:

Tabulka č. 1: Počet respondentů (vlastní tvorba)

Skupina	Urbanův test	Testovací baterie	Počet respondentů
Skupina č. 1 Chlapci a dívky ve věku 8 – 9 let	ANO	ANO	20
Skupina č. 2 Chlapci a dívky ve věku 10 – 11 let	ANO	ANO	47
Dospělí – ZŠ Poběžovice	NE	ANO	10
CELKEM			**77**

První skupinou byli chlapci a dívky ve věku 8-9 let v celkovém počtu 20. Druhou skupinou byli rovněž chlapci a dívky ve věku 10-11 let v celkovém počtu 47. Obě skupiny byly testovány v Urbanově testu a v subtestech testu psychomotorických dovedností. Třetí skupina byla reprezentovaná 10 dospělými osobami ze ZŠ Poběžovice a byla identická pouze pro test psychomotorických dovedností dle Honzíkové bez subtestu T11. Celkový počet respondentů včetně dospělých byl 77.

Výzkum žáků probíhal v rámci šesti vyučovacích hodin předmětu pracovní činnosti a sběr dat u dospělých probíhal dvě hodiny pouze v základní škole Poběžovice.

2.3 VÝZKUMNÉ METODY

Jako výzkumné nástroje v terénním výzkumu byly použity Urbanovy testy figurálního myšlení a Testovací baterie pro psychomotorické dovednosti dle Honzíkové.

2.3.1 URBANŮV FIGURÁLNÍ TEST TVOŘIVÉHO MYŠLENÍ

Urbanův figurální test tvořivého myšlení (test tvořivosti) – TSD-Z slouží jako screeningový nástroj, který podává pohled na tvořivé schopnosti jedince. Odpovídá

moderním metodám výzkumu tvořivosti. Test zkoumá nejen tvořivé myšlení, ale zohledňuje i kvalitativní znaky tvořivých výkonů. Test je složen ze dvou variant A a B. Na testovém archu jsou figurální fragmenty (půlkruh, tečka, vlnovka, pravý úhel, přerušovaná čára, malé ležaté „u“ mimo rám), které má respondent za úkol dokreslit (Honzíková, Sojková, 2014).

Test by se měl vypracovávat v příjemné, klidné atmosféře. Měli bychom eliminovat hluk, časový tlak, rušivé podněty, které mohou respondenty rozptylovat. Každému účastníkovi je předložen testový arch. Fragmenty se dokreslují tužkou, guma a pravítko nejsou povoleny.

Zadávající uvede zřetelně, pomalu a svými slovy instrukce a během testu by neměl odpovídat na otázky obsahově zaměřené ani na otázky týkající se doby řešení (Honzíková, 2003).

Výsledek se hodnotí na základě těchto kritérií:

- *dokreslení – hodnotí se dokreslení jednotlivých prvků,*
- *nové prvky – hodnotí se prvky, které jsou zakresleny bez grafického spojení s některými ze šesti předložených prvků,*
- *grafické spojení – hodnotí se grafické propojení dvou prvků,*
- *tematické spojení – hodnotí se tematické spojení prvků bez ohledu na to, zda jsou spojeny graficky,*
- *překročení hranice závislé na figuře malého ležatého „u“ – hodnotí se dokreslení této figury,*
- *překročení hranice nezávislé na figuře malého ležatého „u“ – hodnotí se překročení mimo rámec bez spojení s figurou malého ležatého „u“,*
- *humor, emocionalita, expresivita kresby – hodností se reakce humoru u posuzovatele, jestli se kresba líbí,*
- *perspektiva – hodnotí se pokus o trojrozměrné zachycení,*
- *nekonvenčnost – hodnotí se neobvyklá manipulace s materiálem, možné otočení archu,*
- *nekonvenčnost – hodnotí se zařazení abstraktních prvků,*

- *nekonvenčnost – použití symbolů, číslic, písmen, které jsou součástí kresby,*
- *nekonvenčnost – hodnotí se použití neobvyklých, originálních fragmentů,*
- *časový faktor – hodnotí se časové ukončení testu, které není podmínkou* (Honzíková, Sojková, 2014, s. 98).

Body se udělují za každé použití 6 fragmentů. Test se vyhodnocuje tak, že se body za každou kategorii zapíší do určeného okénka a sečtou. Teoreticky možné maximální skóre v testu je 72 bodů (příloha). TSD-Z test splňuje kritéria objektivity, validity a reliability (Urban, Jellen, Kováč, 2003).

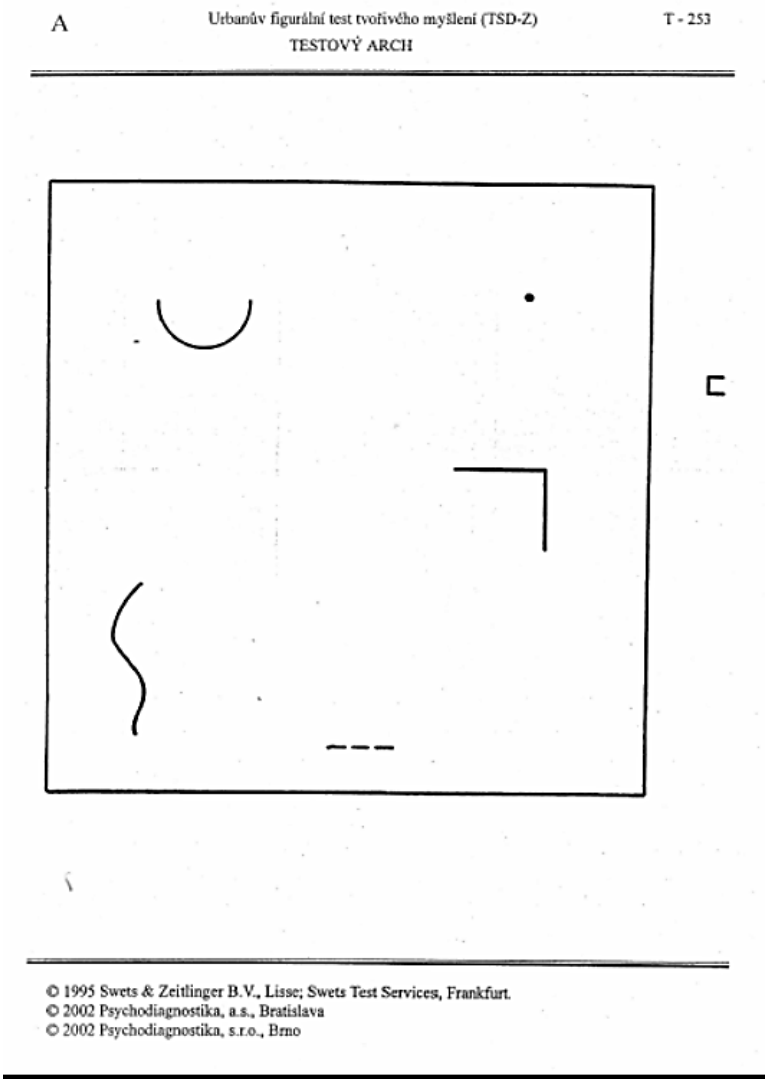
A

Urbanův figurální test tvořivého myšlení (TSD-Z) T - 253

TESTOVÝ ARCH

© 1995 Swets & Zeitlinger B.V., Lisse; Swets Test Services, Frankfurt.
© 2002 Psychodiagnostika, a.s., Bratislava
© 2002 Psychodiagnostika, s.r.o., Brno

Obrázek 1 Ukázka testovacího archu

2.3.2 TESTOVACÍ BATERIE PRO PSYCHOMOTORICKÉ DOVEDNOSTI DLE HONZÍKOVÉ

Testy reflektují převládající psychomotorické dovednosti v pracovní výchově. Jako základ pro tvorbu testů byla zvolena taxonomie podle M. Simpsona, který rozlišuje sedm úrovní psychomotorických cílů:

1. vnímání činnosti, 2. připravenost na činnost, 3. napodobování činnosti, řízená činnost, 4. mechanická činnost-dovednost, 5. komplexní automatická činnost, 6. přizpůsobení, adaptace činnosti, 7. tvořivá činnost (Honzíková, Sojková, 2014, s. 83).

Testovací baterie má 13 testovacích úloh, tzv. subtestů, je praktická, mobilní, nenáročná na pomůcky, není hlučná, úkoly jsou jednoznačně zadány, měření výkonu je jednoduché, testování se provádí na školní lavici, v co možná nejkratším časovém úseku. Čas je u většiny testů měřen při prvním doteku testovaného a končí po odložení úkolu. Respondentovi výzkumník úkol nepředvádí (Honzíková, Sojková, 2014).

Tabulka č. 2: Názvy jednotlivých testovacích úloh (vlastní tvorba)

Číslo subtestu	Název subtestu	Užité pomůcky
T01	subtest ZASOUVÁNÍ	Špejle, krabice s otvory
T02	subtest PROVLÉKÁNÍ	Tkaničky, destička
T03	subtest TŘÍDĚNÍ	Korálky, krabice
T04	subtest NAVLÉKÁNÍ	Korále, vlasec
T05	subtest ROZMISŤOVÁNÍ	Hrací kostky, deska
T06	subtest SKLÁDÁNÍ	Origami – Racek
T07	subtest NASOUVÁNÍ	Kuličky na tyčky
T08	subtest STAVĚNÍ	Kostky
T09	subtest OTÁČENÍ	Kolečka, deska a nákres
T10	subtest ŠROUBOVÁNÍ	Šrouby a matice
T11	subtest VYSTŘIHOVÁNÍ	Kytka-maketa, kolečko
T12	subtest NABÍRÁNÍ	Lžička, miska, kelímek
T13	subtest TVOŘIVOST	Stavebnice Plasticant

2.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Naměřené hodnoty z obou testů byly statisticky zpracovány odborníky včetně tabulek a grafů.

Hypotéza1

H1 – Mezi výslednými hodnotami z Urbanova testu tvořivosti budou významné rozdíly mezi chlapci a děvčaty.

Hypotéza 2

H2 – V hodnotách z testů manuálních dovedností budou rozdíly mezi chlapci a děvčaty.

Tabulka 3 prezentuje statistické porovnání hodnot z obou testů z hlediska pohlaví.

Tabulka č. 3: Srovnání výsledků chlapců a dívek v Urbanově testu a jednotlivých subtestech testu psychomotorických dovedností dle Honzíkové

	Chlapci (n=33)	Dívky (n=34)	P-hodnota dvouvýběrového testu s rovností či nerovností rozptylů[1]
Urbanův test – celkové skóre	27,30±9,32[a]	25,65±10,15	0,489
T01-Zasouvání	38,55±12,06[b]	38,84±9,62	0,912
T02-Provlékání	208,25±47,55[b]	199,03±43,13	0,410
T03-Třídění	117,06±31,40[b]	107,99±23,58	0,184
T04-Navlékání	245,72±34,78[b]	239,09±42,13	0,484
T05-Rozmisťování	73,30±21,10[b]	68,72±19,10	0,356
T06-Skládání	6,61±3,29[a]	6,35±3,67	0,767
T07-Nasouvání	103,36±12,06[b]	114,04±9,62	0,148
T08-Stavění	22,67±8,97[b]	21,12±12,47	0,561
T09-Otáčení	20,54±6,46[b]	21,76±6,13	0,431
T10-Šroubování	103,09±53,57[b]	100,59±37,84	0,827
T11-Vystřihování	2,46±1,03[a]	2,61±1,29	0,747
T12-Nabírání	26,18±8,88[b]	26,34±9,26	0,949
T13-Tvořivost	2,39±1,12[a]	2,38±1,15	0,967

[a] údaje v bodech, průměr±směrodatná odchylka
[b] údaje v sekundách, průměr±směrodatná odchylka

Tabulka 3 ukazuje výsledky testování existence případných mezipohlavních rozdílů v oblasti tvořivého myšlení (měřeno Urbanovým testem) a v oblasti různých aspektů psychomotorických dovedností (měřeno subtesty T01-T13 dle Honzíkové). Testování bylo provedeno dvou výběrovým t-testem shody středních hodnot zabudovaným v programu Microsoft Excel, přičemž podle výsledku F-testu shody rozptylů byla vybrána buď

[1] Konkrétní varianta použita podle výsledků příslušného F-testu shody rozptylů

modifikace s rovností rozptylů (v případě nezamítnutí nulové hypotézy o neexistenci rozdílů mezi oběma skupinami na hladině významnosti 0,05), nebo modifikace s nerovností rozptylů (v případě opačném). Z přehledu vypočtených p-hodnot v posledním sloupci tabulky je jasně vidět, že nulovou hypotézu o neexistenci rozdílů mezi pohlavími nemůžeme zamítnout na běžné užívané hladině významnosti 0,05 ani v případě Urbanova testu, ani v případě žádného z celkem 13 subtestů testu psychomotorických dovedností dle Honzíkové. Můžeme tedy říci, že mezipohlavní rozdíly se ve sledovaných kritériích alespoň v rámci našeho vzorku nepotvrzují.

V grafu č. 1 jsou znázorněny výsledky obou pohlaví v subtestu T09 „Otáčení“, kdy úkolem testovaného je umístit deset dřevěných koleček na desku a následně je všechna otočit.

Obě skupiny dosáhly stejných výsledků z hlediska času potřebného ke splnění. Zjištění nezměnilo ani pozorování dvou chlapců ve skupině (v grafu znázorněno kolečky).

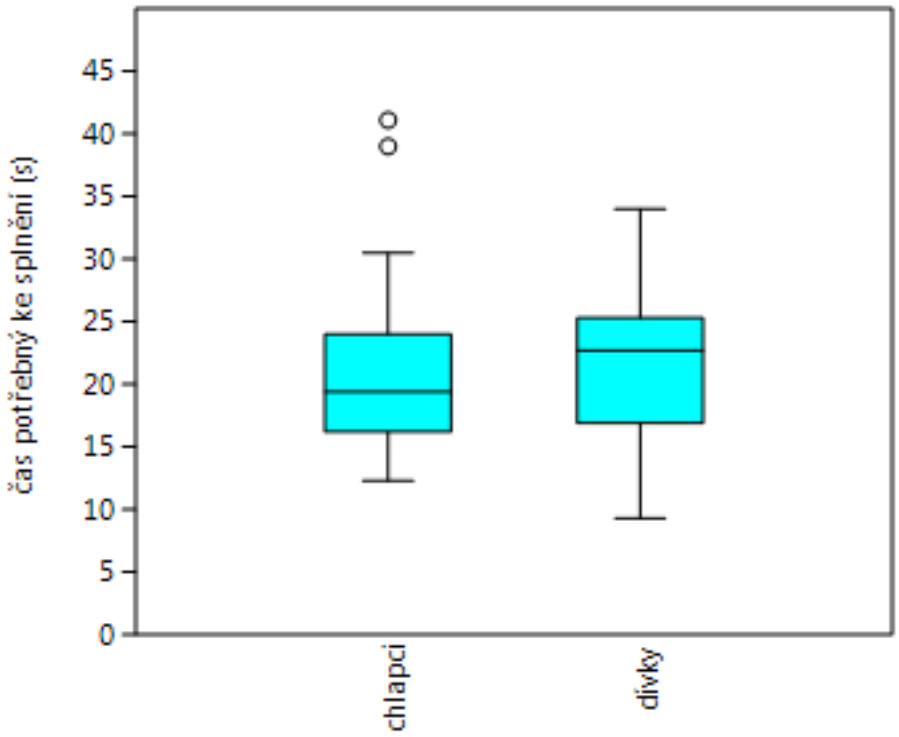

Graf. č. 1: Krabicový graf – subtest T09 (mezipohlavní rozdíly)

Hypotézy H1 a H2 se nepotvrdily.

Dalším úkolem bylo zjistit, zda naměřené hodnoty v testech manuálních dovedností se liší podle věkových skupin. Jako základní skupiny byly stanoveny respondenti ve věku 8 až 9 let, 10 až 11 let a dospělí. Výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 4.

Hypotéza 3

H3 – U jednotlivých věkových skupin budou rozdíly v naměřených hodnotách v testu manuálních dovedností.

Tabulka č. 4: Srovnání výsledků různých věkových skupin v jednotlivých subtestech testu psychomotorických dovedností dle Honzíkové

	děti 8-9 let (n=20)	děti 10-11 let (n=47)	Dospělí (n=10)	P-hodnota pro jednocestnou Analýzu rozptylu
T01-Zasouvání	45,49±15,96[b]	35,81±5,83	27,15±10,19	**<0,001**
T02-Provlékání	233,10±55,26[b]	191,00±33,72	159,57±19,63	**<0,001**
T03-Třídění	137,63±31,45[b]	101,75±17,71	93,47±22,20	**<0,001**
T04-Navlékání	281,51±22,28[b]	225,70±31,25	158,39±42,98	**<0,001**
T05-Rozmisťování	61,63±4,28[b]	74,96±22,74	52,02±25,43	**0,002**
T06-Skládání	9,2±1,96[a]	6,35±3,32	2,20±1,03[a]	**<0,001**
T07-Nasouvání	130,32±42,45[b]	99,39±15,48	98,84±24,74	**<0,001**
T08-Stavění	20,40±8,03[b]	22,52±11,85	34,86±22,92	**0,014**
T09-Otáčení	23,40±7,63[b]	20,21±5,42	16,99±10,31	**0,047**
T10-Šroubování	135,39±64,38[b]	87,54±24,83	67,91±17,48	**<0,001**
T12-Nabírání	25,71±4,52[b]	26,50±10,38	28,39±14,53	0,783
T13-Tvořivost	2,9±1,16[a]	2,17±1,05	2,4±1,01[a]	**0,044**

Tabulka 4 ukazuje výsledky testování existence případných rozdílů mezi různými věkovými skupinami (děti 8-9 let, děti 10-11 let a dospělí) v oblasti různých aspektů psychomotorických dovedností[2]. Testování bylo provedeno užitím jednocestné Analýzy rozptylu (ANOVA, analogie dvouvýběrového t-testu pro více než dva výběry) v programu Microsoft Excel. Z přehledu vypočtených p-hodnot v posledním sloupci tabulky je jasně vidět, že nulovou hypotézu o neexistenci rozdílů mezi různými věkovými skupinami zamítáme na běžné užívané hladině významnosti 0,05 u naprosté většiny substestů testu psychomotorických dovedností dle Honzíkové (jedinou výjimkou je subtest T12 zaměřený na nabírání, kde jsou všechny zkoumané věkové skupiny srovnatelné). Můžeme tedy říci, že existují značné rozdíly ve sledovaných kritériích mezi věkovými skupinami.

Hypotéza H3 se potvrdila.

[2] Urbanův test vyplňovaly pouze děti, a proto není v tabulce uveden. Totéž platí pro subtest T11 testu psychomotorických dovedností.

Pomocí grafů uvádím různé výsledky u některých substestů:

V grafu č. 2 jsou znázorněny výsledky všech skupin v substestu T08 „Stavění“, kdy respondent staví věž z deseti dřevěných kostek, které musí být umístěny na sebe. V tomto testu byl zjištěn významný rozdíl ve srovnání dětí a dospělých. Mezi skupinami dětí rozdíl nebyl, ale dospělí dosahovali horších výsledků než děti. Tento subtest zvládly lépe děti mladšího školního věku než dospělí respondenti.

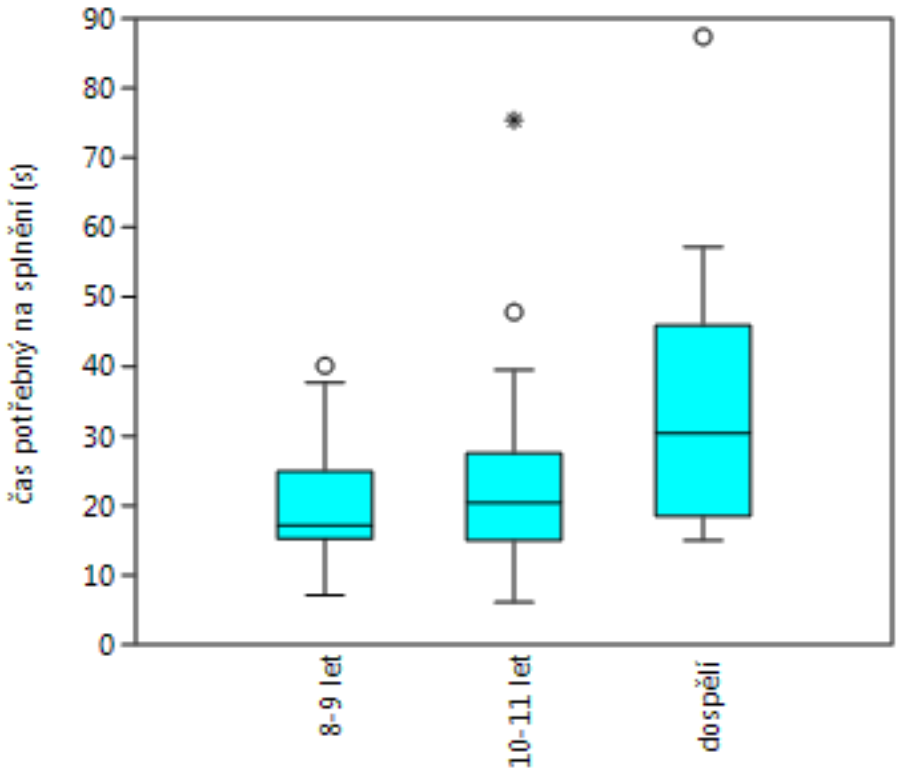

Graf. č. 2 Krabicový graf – subtest T08 (srovnání různých věkových skupin)

V grafu č. 3 jsou znázorněny výsledky všech skupin v substestu T07 „Nasouvání“, kdy respondent dostane v kulaté krabičce hru – 3D piškvorky a všechny kuličky musí umístit na tyčky tak, aby na jedné polovině tyček byly světlé kuličky a na druhé tmavé kuličky.

U subtestu T07 byl zjištěn statisticky významný rozdíl ve srovnání dětí 8-9 let a dětí 10-11 let. Mezi staršími dětmi a dospělými podstatný rozdíl zjištěn nebyl.

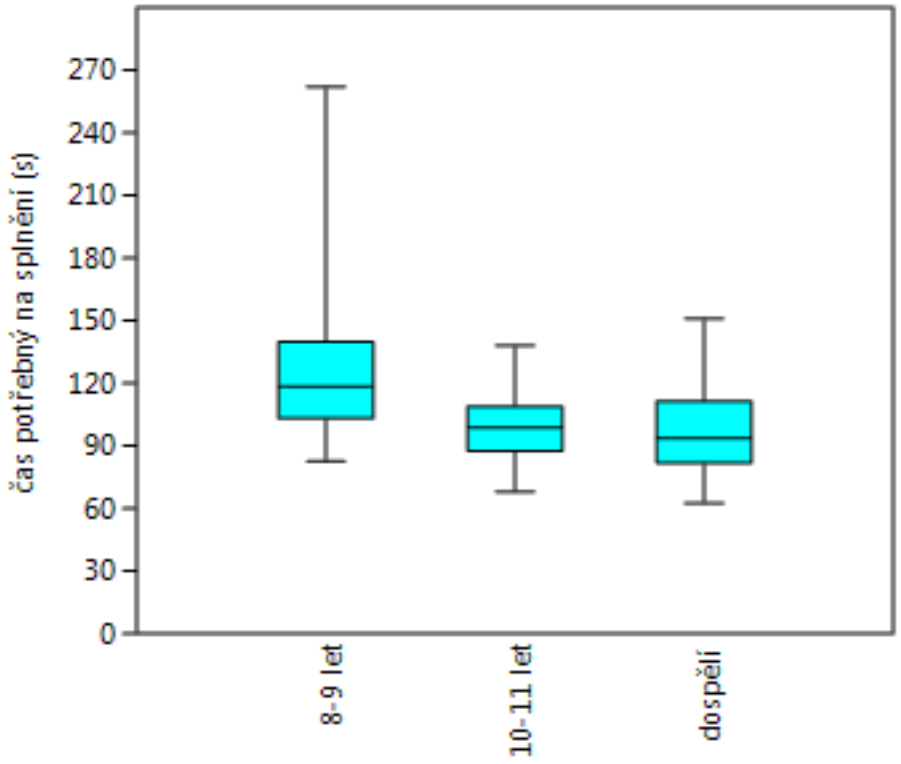

Graf. č. 3 Krabicový graf – subtest T07 (srovnání různých věkových skupin)

Hypotéza 4

H4 – Každý respondent, který dosáhne vysokého skóre v testu tvořivosti, dosáhne vysokého skóre i v testu manuálních dovedností.

V tabulce 5 uvádím porovnání výsledků z obou testů v jednotlivých základních školách.

Tabulka č. 5: Vzájemný vztah mezi celkovým skóre Urbanova testu a jednotlivými subtesty testu psychomotorických dovedností

	1. sledovaná škola (Adamcová, n=27)	2. sledovaná škola (Kaufnerová, n=40)	Celkem (n=67)
T01-Zasouvání	-0,007	0,110	0,075
T02-Provlékání	-0,158	0,103	0,015
T03-Třídění	0,055	-0,188	-0,111
T04-Navlékání	-0,026	-0,260	-0,131
T05-Rozmisťování	-0,151	-0,175	-0,126
T06-Skládání	-0,108	0,114	0,019
T07-Nasouvání	0,044	-0,011	0,001
T08-Stavění	-0,106	-0,190	-0,129
T09-Otáčení	-0,015	-0,138	-0,093
T10-Šroubování	-0,033	-0,124	-0,052
T11-Vystřihování	-0,228	N/A	-0,228
T12-Nabírání	-0,447	-0,272	-0,300
T13-Tvořivost	-0,101	-0,198	-0,089

Jak vidíme z tabulky, koeficienty byly spočítány z obou základních škol zvlášť a rovněž pro všechny respondenty dohromady. Není pravdou, že žák, který je tvořivý, musí být i manuálně zručný.

Hypotéza H4 zůstala nepotvrzena.

2.5 ZÁVĚR A DISKUSE

Výzkum byl zaměřen na testování úrovně neverbální tvořivosti a testování úrovně manuálních dovedností u žáků na 1. stupni základní školy. Jednotlivé tabulky a grafy ukázaly vzájemný vztah mezi jednotlivými položkami testu psychomotorických dovedností pro dětské respondenty, tak i pro dospělé. Na základě těchto vztahů bylo u dětí zjištěno, že nejsou rozdíly mezi chlapci a děvčaty ani v neverbální tvořivosti ani v manuálních dovednostech.

V úvodu jsme si položili otázku: Jaký vliv má na manuální dovednosti pohlaví a věk respondentů?

Z výsledků je patrné, že u některých subtestů měly lepší výsledky děti než dospělí. Bylo to způsobeno nízkým počtem dospělých respondentů nebo s přibývajícím věkem nemáme čas věnovat se zájmům, koníčkům a trénovat psychomotorické dovednosti?

Rozvoji neverbální tvořivosti a manuální dovednosti by se měli věnovat nejen učitelé všech věkových skupin, ale v dnešní době hlavně rodiče. Měli bychom se snažit o rozvoj kreativity společně s dětmi, prostě si hrát. Můžeme společně plánovat školní dny, týdny, víkendy a zpestřit si dnešní uspěchaný stereotypní život. Ve škole záleží především na přístupu učitelů k vyučovacímu procesu. Správné stanovení cílů výuky, forem a metod práce, využívání tvořivých a netradičních přístupů v pracovní výchově, vzájemná spolupráce učitele a žáků jsou v dnešním vyučování nutnou podmínkou pro všestranný rozvoj dětí nejen v 21. století, ale i v budoucnosti.

Výsledky testování obohatily mé poznatky o úrovni tvořivosti a dovednosti žáků. Na základě průzkumu jsem se snažila vybrat vhodný soubor pracovních námětů pro dané věkové skupiny a pomocí souboru rozvíjet manuální dovednosti a neverbální tvořivost. Mojí snahou bylo zařadit netradiční materiální prostředky, problémové situace a propojit vhodné vyučovací metody a organizační formy.

3 PRACOVNÍ NÁMĚT

Pracovní námět je podnětný nepropracovaný návrh. Výrobkem se stává, až s vyřešením pracovního námětu. Konkrétní výrobek je určen materiálem, pomůckami, rozměry, tvarem, složitostí a to ve spojení s potřebami žáků, školy nebo s lidovými tradicemi.

Kritéria pracovního námětu:

- pracovní náročnost přiměřená duševním i tělesným schopnostem žáků,
- zaměření na rozvoj představivosti, tvořivosti a technického myšlení žáků,
- uplatnění vhodných organizační forem a metod vyučování,
- využití mezipředmětových vztahů,
- dostupnost materiálu a zhotovení v plánované době,
- možnost objasnění hlubších souvislostí s technologiemi v běžném životě (Honzíková, 2001).

Důležitá je role učitele, který musí provést myšlenkovou přípravu. Pracovní námět promyslet, zkonkretizovat. Ujasnit si, zda žáci mají potřebné vědomosti a dovednosti, zda výrobek zvládnou, zvolit materiál, promyslet si a napsat pracovní postup, provést seznam potřebných nástrojů, pomůcek a nářadí. Výrobek si sám zhotovit, aby předešel případným obtížím ve vyučovací jednotce.

Do práce je možné zařadit problémové situace. Učitel vytváří problémové úkoly, žáci se je snaží samostatně vyřešit a učitel jim pomáhá při jejich řešení. Žáky musí vhodně motivovat, získat je pro aktivní spolupráci a vést je k samostatné práci (Honzíková, 2001).

Učitel na 1. stupni ZŠ musí být schopen vyučovat všechny předměty. Aby vše dobře zvládl, musí:

- *být sám manuálně zručný a umět pracovat s různými materiály,*
- *umět svým žákům přiblížit technická výrobní odvětví,*
- *umět své žáky správně motivovat, vybrat přiměřený pracovní námět a správně časově rozvrhnout a zorganizovat práci,*
- *měl by být schopen využít pracovní činnosti pro hlubší poznání dítěte, na základě pedagogické diagnostiky může individuálně přistupovat k dětem* (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 39).

4 SOUBOR PRACOVNÍCH NÁMĚTŮ PRO ROZVOJ TVOŘIVOSTI A DOVEDNOSTI U ŽÁKŮ 1. ST. ZŠ

Soubor se skládá z deseti námětů využitelných na prvním stupni základní školy. Celý soubor byl ověřen v praxi. Ověřování námětů jsem realizovala s žáky čtvrtého a pátého ročníku základní školy v Poběžovicích. Počet žáků ve čtvrtém ročníku činil sedmnáct a počet žáků pátého ročníku byl dvacet pět.

Při výběru námětů jsem se zaměřila na tematický okruh práce s drobným materiálem. Náměty jsem volila různorodé, využitelné v době Masopustu, Velikonoc a ročních období. Snažila jsem se využít drobný přírodní a technický materiál, odpadový materiál, který je snadno dostupný.

Inspirací pro výběr námětů byly internetové zdroje i vlastní zdroje, které sbírám po celou dobu praxe ve školství a vytvářím si kreativní zásobník nápadů. Největší inspirací pro mě jsou samotní žáci, radost z povedené práce a splněné cíle.

Cílem souboru pracovních námětů bylo zjistit, zda jsou žáci schopni realizovat zadané náměty ve skupině nebo samostatně. Zda náměty rozvíjí manuální dovednosti, tvořivost, fantazii, ale i sociální dovednosti a komunikační schopnosti.

4.1 MOBILNÍ KLAUN

Zadání: Vytvořit mobilní dekoraci k projektovému dni Masopust.

Motivace: A máme tady Masopust. Každý z nás se „převtělí“ do známé i neznámé osoby. Ve všech hodinách probíhá masopustní vyučování. V matematice počítáme suroviny v receptech, vymýšlíme básničky, učíme se o zvycích a tradicích, učíme se stolovat a v tělocvičně masopustní rej masek končí. Celý den se po chodbách pohybují živé masky, ale jinak jsou chodby osamělé, smutné. Aby tomu tak nebylo, vyrobíme si kamarády „Mobilní klauny“. Ukázka hotového výrobku.

Použitý materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: balonky, šablona kruhu, krepový papír, barevné archy papíru, kreslící karton, lepidlo, provázek, tužka, pastelky nebo fixy, nůžky

Vyučovací cíle:

- zdokonalit dovednosti při práci s různým druhem papíru – stříhání, skládání, lepení a využití naučených postupů při obkreslování
- umět si zorganizovat pracovní činnosti ve skupině a respektovat názor a práci spolužáků

Vyučovací formy práce: skupinové vyučování

Vyučovací metody: rozhovor, beseda, demonstrace, samostatná tvořivá práce

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dodržujeme zásady hygieny při práci s lepidlem. Dbáme zvýšené opatrnosti při práci s nůžkami, aby nedošlo k prasknutí balonku a poranění žáků.

Pracovní postup:

1. Náhodné vytvoření pracovních skupin. Ve skupině si rozvrhneme práci, kdo bude stříhat, kdo dělat mašli, kdo malovat obličej klauna, kdo vytrhávat a lepit barevný papír. Ve skupinách je důležitá komunikace, vzájemné respektování.
2. Podle šablony obkreslíme hlavu klauna a vystřihneme ji.
3. Podle velikosti hlavy si načrtneme klobouk a vystřihneme. Z barevného papíru vytrháme kousky a polepíme jimi klobouk.
4. Namalujeme obličej klauna.

5. Z krepového papíru složíme mašli, uprostřed ji svážeme provázkem a provázek nebudeme zkracovat.
6. Nafoukneme balonek, zavážeme a k ústí balonku navážeme připravenou mašli.
7. K hlavě přilepíme klobouk a hlavu přilepíme k mašli.
8. Z barevného papíru vystřihneme dva pruhy na nohy, dva pruhy na ruce.
9. Papír přeložíme napůl, obkreslíme si ruku, nakreslíme botu a vystřihneme. Přilepíme k pruhům papíru a následně k tělu-balonku.
10. S pomocí učitele nainstalujeme klauny do prostoru školních chodeb.

Metodické poznámky: Podle fantazie můžeme vymyslet jiný mobilní výrobek s balonkovým tělem. Obličej klauna můžeme vymalovat vodovými, temperovými barvami.

Hodnocení: Výroba klaunů žáky nadchla. Pracovali se zájmem, uměli spolupracovat, vzájemně si pomáhali. Šetřili materiálem i časem při výrobě. Při přeložení papíru a následném vystřihání komponentů si žáci uvědomili naučené postupy při obkreslování dílů.

Obrázek 2 Mobilní klaun (foto vlastní)

4.2 KARNEVALOVÁ ŠKRABOŠKA

Zadání: Vytvořit masku.

Motivace: Po svátku Tří králů začíná masopustní období, které končí na Popeleční středu. Chystáte se letos na maškarní bál nebo karneval? Už jste si vymysleli masku? V obchodech si můžete masku koupit, ale proč si nezkusit vyrobit originální škrabošku? V matematice si zkusíme spočítat spotřebu materiálu na výrobu (mezipředmětové vztahy finanční gramotnost).

Použitý materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: šablona masky, polokartón, sada metalických papírů, výseky z pěnové gumy, lepidlo, glitrové lepidlo, plyšový modelovací drát, gumička, nůžky, tužka, korálky, tavná pistole

Vyučovací cíle:

- procvičování dovednosti obkreslovat a následně vystřihovat šablonu
- rozvíjet fantazii, kreativitu a estetické cítění
- pracovat samostatně podle slovního návodu

Vyučovací formy práce: hromadné i individuální vyučování

Vyučovací metody: výklad, rozhovor, postup, samostatná práce podle slovního návodu

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dodržujeme zásady bezpečnosti při práci s nůžkami. Při používání tavné pistole pracují žáci pouze pod dohledem učitele, popřípadě s pistolí pracuje pouze učitel.

Pracovní postup:

1. Podle šablony si obkreslíme škrabošku a vystřihneme ji.
2. Na předem vybraný materiál nalepíme vystřiženou šablonu a přesně ji obstřihneme.
3. Opatrně vystřihneme otvory pro oči a připravíme si materiál na zdobení.
4. Podle fantazie zdobíme svoji škrabošku.
5. Nakonec opatrně propíchneme otvory a upevníme gumičku.

Metodické poznámky: Žáci mohou s vyrobenými maskami předvést módní přehlídku.

Hodnocení: Žáci vyrobili opravdu originální škrabošky. Zdokonalili si dovednosti při práci se šablonou. Při zdobení masek byli aktivní a kreativní. Dokázali pracovat podle slovního návodu, aniž by viděli hotovou ukázku škrabošky.

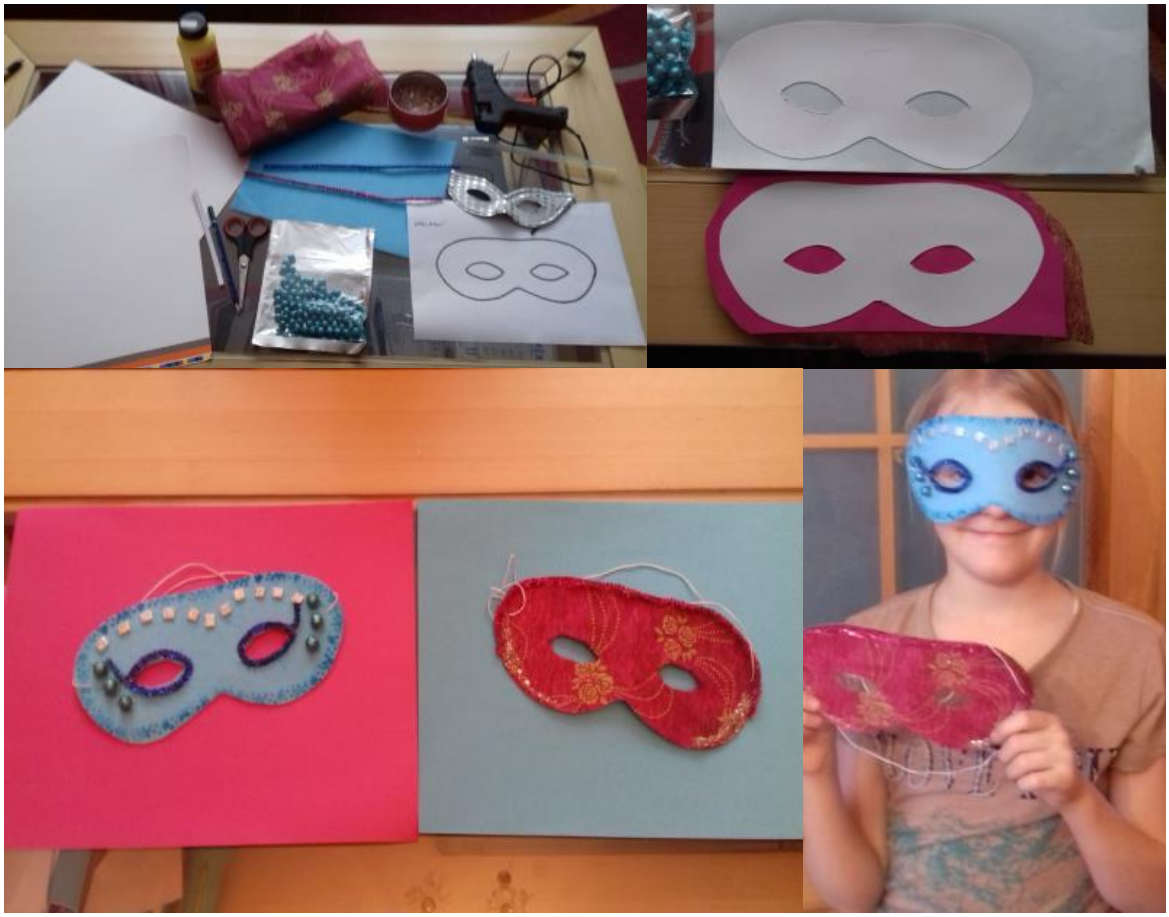

Obrázek 3 Karnevalová škraboška (foto vlastní)

4.3 ČARODĚJNICE

Zadání: Vytvořit textilní dekoraci.

Motivace: Žáci sedí na koberci v kruhu a uvnitř je naskládaný materiál na výrobu textilní dekorace (odstřižky látek, plsti, koženky, provázky, vlna). Učitelka přichází se šátkem na hlavě, plastovým čarodějnickým nosem a přednáší báseň před „Čarodějnickým sněmem".

Na koštěti, děti, letí ježibaba sivé pleti.

Těžký plášť má samé nitě, pohled, který vyděsí Tě.

Na nose dvě bradavice…

je to prostě krasavice.

Letí nízko nad tratí, neboť trpí závratí.

Na mýtinu už se blíží, nepřistane bez potíží.

Jako hruška na zem sletí.

Křach! A už je po koštěti.

(autor neznámý, časopis Sluníčko)

Po přednesení básně žáci popisují: „Jak vypadá ježibaba či čarodějnice?" diskuse v kruhu.

Může připomínat létající obyčejnou stařenku, která má velký nos, výrazné zuby, rozcuchané šedé vlasy, které za letu vlají zpod šátku. Má dlouhý roztrhaný kabát, na zádech může mít hrb a na bradě bradavici Na dřevěném koštěti s sebou vozí starého černého kocoura.

Co myslíte děti, jaký výrobek dnes budeme vyrábět? Jaký materiál a techniky využijeme? Pojďme, dnes si společně vytvoříme čarodějnici z různých textilií – látek.

Vyučovací cíl:

- vytvořit textilní koláž z různých druhů textilií a při výběru rozlišovat jednotlivé druhy textilií omakem
- upevňovat dovednosti při práci s textilem – stříhání, trhání, skládání, lepení

Vyučovací formy práce: smíšená (kombinace individuálního a hromadného vyučování)

Vyučovací metody: přednes básně, motivační vyprávění, rozhovor**,** diskuse, samostatná práce, problémová metoda

Materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: kartón většího formátu, různé textilie, provázky, vlna, nůžky, lepidlo Herkules, nůžky, tužka, sešívačka

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dodržujeme zásady bezpečnosti a hygieny při práci s lepidlem a nůžkami. Při práci se sešívačkou pracují žáci pod dozorem učitele. Udržujeme pořádek na pracovní ploše.

Pracovní postup:

1. Na kartón si předkreslíme obrys čarodějnice. Na pracovní plochu si začneme skládat textilie, nůžkami upravujeme do požadovaného tvaru a společně vytváříme koláž.
2. Jednotlivé části postupně přilepíme lepidlem a dovytváříme další části koláže (např. kočku, koště, vlasy).
3. Učitel může pomoci použitím sešívačky u částí, které nejdou nalepit.
4. Po zaschnutí lepidla, obstřihneme zbytkový nepolepený kartón a umístíme textilní dekoraci na předem připravené místo.

Metodické poznámky: Podle fantazie můžeme zhotovit různé postavy, pohádkové bytosti, zvířata. Žáci mohou pracovat diferencovaně, rozdělení na dvě skupiny (hoši – dívky).

Hodnocení: Žáci dokázali pracovat samostatně, při práci projevili tvořivost a fantazii. Menší problémy se vyskytly při stříhání syntetických přízí, dederonu a silonu. Velmi je bavilo zkoumat jednotlivé druhy textilií, dokonce vymýšleli, jaké by z nich šlo ušít oblečení.

Obrázek 4 Čarodějnice (foto vlastní)

4.4 DRACI Z LISTÍ

Zadání: Vytvořit draka z přírodnin.

Přírodní materiál si připravíme dopředu, při přírodovědě půjdeme na procházku, nasbíráme listy a vylisujeme.

Motivace: Pustíme si píseň od Pavla Dobeše „Papíroví draci“

http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/dobes-pavel/papirovi-draci-137718

Vyučovací cíl:

- zdokonalit dovednosti při práci s přírodním materiálem a papírem – skládání, lepení, navlékání listů různých stromů a papíru
- poznávat přírodní materiál – strukturu listů, pevnost, barevnost

Vyučovací formy práce: skupinové vyučování

Vyučovací metody: poslech i zpěv písně, rozhovor, skupinová samostatná práce

Materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: připravené tvary z kartónů, vylisované listy (listy nesmíme usušit), lepidlo, barevný papír, nůžky, provázek, jehla s velkým uchem

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Zopakujeme zásady dodržování hygieny a bezpečnosti při práci s lepidlem. Udržujeme pořádek na pracovní ploše.

Pracovní postup:

1. Na kartón si poskládáme vylisované listy, zvolíme si postup lepení a směr polepování.
2. Jednotlivé listy přilepíme lepidlem. Nanášíme dostatečně silnou vrstvu na celý list. Listy se překrývají. Dbáme na polepení celého kartónu.
3. Z barevného papíru vystřihneme oči, ústa, nos a přilepíme. Draka zatížíme.
4. Začneme vyrábět ocas. Navlékneme jehlu silnějším provázkem, vlnou a jednotlivé listy navlékáme.
5. Ocas připevníme k tělu draka a zavěsíme do prostoru.

Metodické poznámky: Obměnou mohou být různé tvary podkladového kartónu anebo lepeného materiálu.

Hodnocení: Žáci se zdokonalili v práci s přírodním materiálem. Uvědomili si, že existuje velké množství listů, různých tvarů, barev. Při navlékání zjistili, že musí pracovat opatrně, protože listy mohou praskat.

Obrázek 5 Draci z listí (foto vlastní)

4.5 VÁZY Z DÝHY

Zadání: Vytvořit mozaiku z dýhy.

Motivace: Dnes si děti zahrajeme na umělce, kteří budou používat zdobnou techniku-mozaiku. Budeme pracovat s materiálem – dýhou a budeme vázy polepovat. Ukázka plátů dýhy ze smrkového dřeva.

Co to je mozaika? Proč se jí říká zdobná technika? Znáte dýhu? Z jakého materiálu se vyrábí? Vysvětlení: Mozaika je plošná výzdoba sestavená z drobných kostek, plátků, sklíček, dlaždic…

Dýha je:

- přírodní materiál, jedinečného vzhledu, velmi tenký plát v tloušťce od 0,20 mm do 3,00 mm
- vzniká krájením nebo loupáním kmenů stromů
- výrobní materiál pro vnitřní nábytek, dveře, podlahy

Ukázka celorepublikového projektu FÍHA–DÝHA na interaktivní tabuli (http://www.fihadyha.cz).

Vyučovací cíl:

- vytvořit z přírodního materiálu vázu a poznávat jeho vlastnosti - povrch, pevnost, pružnost, tvrdost
- osvojit si dovednosti při práci s dýhou – stříhání, vylepování šablony, barvení
- umět spolupracovat ve skupině, respektovat názor druhých a společně zvolit vhodný postup práce

Vyučovací formy práce: skupinová práce

Vyučovací metody: výklad, pozorování, praktické předvedení úkonu a postupu, statická projekce, samostatná práce ve skupině

Materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: menší pláty dýhy, předkreslené vázy na čtvrtce, lepidlo Herkules, nůžky, vodové barvy, štětec

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dodržujeme zásady bezpečnosti při stříhání tvarů z dýhy. Zopakujeme si zásady pro používání lepidla. Dbáme na udržování pořádku na pracovní ploše.

Pracovní postup:

1. Žáci si vyberou pláty dýhy, rozdělí si práci ve skupině a domluví si tvary, které budou stříhat.
2. Nastříhané tvary nalepují do šablony – vykládají vázy, tvoří mozaiku.
3. Nastříhané tvary je možné nabarvit vodovými barvami, dbát na nanášení barvy s menším množstvím vody.
4. Nakonec obstřihneme celou vázu.

Metodické poznámky: Podle dostupnosti můžeme zvolit dva barevné odstíny dýhy a žáci se mohou seznámit s intarzií, kterou si mohou vyzkoušet. Určeno spíše pro páté ročníky.

Hodnocení: Překvapilo mě, že tento materiál někteří žáci vůbec neznali. Vysvětlení a ukázka výroby dýhy byla dobře zvolená motivace (http://www.fihadyha.cz). Žáci poznali přírodní materiál a zvládli dovednosti při práci s dýhou.

Obrázek 6 Vázy z dýhy (foto vlastní)

4.6 OKÉNKA

Zadání: Vytvořit okénka s použitím dýhy, dřevěných koleček a krajky.

Motivace: Rozhovor a ukázka hotového výrobku. Jaká známe okna? Co všechno můžeme vidět z okna? Zdobíme někdy okna? My si dnes vytvoříme okénka a můžeme je někomu věnovat jako dárek. Budeme pracovat s dýhou a krajkou. Vlastnosti dýhy už známe. Dnes poznáte krajku, což je textilie s opakujícím se vzorem, která se vyrábí strojově i ručně.

Vyučovací cíl:

- procvičit dovednosti práce s dýhou, krajkou a zvolit vhodný postup při výrobě okénka
- rozvíjet jemnou motoriku a estetické cítění

Vyučovací formy práce: práce ve dvojicích

Vyučovací metody: rozhovor, pozorování, předvádění, ukázka, postup samostatné práce

Materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: bílý polokartón**,** tmavý a světlý odstín dýhy, krajka, dřevěná kolečka, lepidlo Herkules, pravítko, tužka, nůžky

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dbáme na bezpečnost a hygienu při práci s lepidlem, s dýhou. Zdůrazníme bezpečnost při stříhání dýhy a krajky. Žáci pracují ve dvojicích a mohou vyhledat pomoc od učitele.

Pracovní postup:

1. Z tmavé dýhy si nastříháme proužky, šířku si rozměříme pomocí pravítka a nalepíme na čtvrtku. Vznikne nám rám okna, poté dolepíme vnitřní pruh.
2. K hornímu rámu přilepíme předem naměřenou krajku a v polovině přes krajku nalepíme proužek dýhy.
3. Ze světlé dýhy si vystřihneme jakýkoliv tvar květináče a stonky. Nalepíme k spodní části rámu.
4. Nakonec nalepíme dřevěná kolečka a vytvoříme různobarevné květiny.

Metodické poznámky: Na dozdobení okénka můžeme zvolit jakýkoliv materiál a motiv.

Hodnocení: Tento námět se žákům líbil, ale byl náročnější na jejich dovednosti při samostatné práci. Dobře zvolený postup a komunikace ve dvojici zaručila splnitelnost zadání.

Obrázek 7 Okénka (foto vlastní)

4.7 ZÁPICHY Z PILIN

Zadání: Vytvořit zajíce z pilin jako dekoraci.

Motivace: Symbol Velikonoc je velikonoční zajíc nebo králík? Zajíc, který bývá ztotožňován s králíkem, patří k nejmladším symbolům Velikonoc. V předkřesťanských kulturách měl zajíc důležitý symbolický význam. Jakožto zvíře, které je aktivní v noci a přes den spí, býval spojován s Měsícem. Jeho obydlí vyhloubené pod zemí ho spojovalo se Zemí. Postava zajíce jako symbolu Velikonoc se ve světě rozšířila na základě zvyku obdarovávání dětí barevnými vajíčky, které dle pověstí měl snášet právě velikonoční zajíc (Vavřínová, 2006).

Vyučovací cíl:

- upevnit dovednosti při práci se šablonou pomocí kružítka a následné vystřižení z kartonu
- procvičit dovednosti při práci lepení odpadového materiálu-pilin na kartón

Vyučovací formy práce: skupinová

Vyučovací metody: rozhovor, vysvětlování, předvádění, samostatná práce skupin

Materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: kartón, šablona zajíce, silikonová prkénka, piliny, dřevěné knoflíky, provázek, silnější špejle, kružítko, nůžky, nůžky na kartón, lepidlo, barevné papíry, lepicí páska

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dodržujeme zásady bezpečnosti při práci s kružítkem. Použijeme podložku, aby nedošlo k poškození lavice. Zvýšené opatrnosti dbáme při lepení odpadového materiálu (nebezpečí zapíchnutí třísky). Udržujeme pořádek na pracovním místě.

Pracovní postup:

1. Nejdříve si připravíme podklad pro lepení. Šablonu předkresleného zajíce přiložíme na kartón, který máme položený na silikonovém prkénku a pomocí kružítka propichujeme.
2. Vytvořenou šablonu - podklad vystřihneme a zajíce polepujeme pilinami. Postupujeme po částech.
3. Dolepíme oči z dřevěných knoflíků a vousy z provázku. Podle fantazie můžeme dozdobit pomocí barevných papírů, látek.

4. K zadní straně přilepíme lepicí páskou silnější špejli a zajícem ozdobíme velikonoční květináče.

Metodické poznámky: U menších tvarů zajíce můžeme natřít lepidlem celou plochu a do lepidla piliny vtlačíme, zamačkáme.

Hodnocení: Žáci získali praktické pracovní dovednosti při vytváření podkladového materiálu pomocí kružítka a šablony. Při práci pracovali samostatně a projevili tvořivé schopnosti a dovednosti.

Obrázek 8 Zajíc z pilin (foto vlastní)

4.8 KOŠÍČKY Z PET LAHVÍ

Zadání: Vytvořit košík opletený vlnou.

Motivace: Už jste někdy omotávali, oplétali plastovou lahev? Možná se divíte, že je to možné. Dnes vám ukáži postup, jak si vyrobíme košíček, který budete moci využít pro svoji potřebu (ukázka hotového výrobku a postupu omotávání).

Vyučovací cíl:

- zvládnout techniku oplétání silnější vlnou na PET lahvi
- zorganizovat si vlastní pracovní činnost a chápat důležitost třídění odpadů pro ochranu životního prostředí

Vyučovací formy práce: hromadná

Vyučovací metody: rozhovor, předvádění, ukázka výrobku, lahve a postupu

Materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: vymyté PET lahve, silnější vlna nebo příze, nůž, nůžky, textilie, dřevěné kolíky na prádlo, tavná pistole

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dodržujeme zásady bezpečnosti a hygieny. Při práci s nůžkami a nožem dbáme zvýšené bezpečnosti. Při používání tavné pistole pracují žáci pouze pod dohledem učitele.

Pracovní postup:

1. Vymytou PET lahev uřízneme 15 cm od spodní části. Lahev nařežeme nebo nastříháme na sudý počet proužků vše s pomocí učitele (ukázka nastříhané lahve).
2. Jednotlivé proužky začneme omotávat vlnou. Jednou omotáváme vpřed a jednou vzad. Sami zjistíme postup navinování vlny.
3. Horní část košíku začistíme pomocí látky, kterou přilepíme tavnou pistolí a zajistíme pomocí kolíků.
4. Hotový košíček použijeme pro vlastní potřebu nebo věnujeme jako dárek.

Metodické poznámky: Košík může mít různé rozměry podle velikostí lahví. Využitelnost je na každém.

Hodnocení: Techniku omotávání přízí zvládli jen manuálně zruční žáci. Aby se činnost dokončila v jedné vyučovací hodině je potřeba lahve připravit dopředu. Výrobky jsme

kompletovali v další hodině. Ze svých výrobků měli žáci radost a do košíků umístili plastová velikonoční vajíčka.

Obrázek 9 Košíčky z PET lahví (foto vlastní)

4.9 PANÁČCI Z PAPÍRU

Zadání: Vytvořit papírové panáčky.

Motivace: Žáci sedí na koberci v kruhu a uvnitř je slepená čtvrtka do velké role, barevné papíry a další nástroje, pomůcky. Besedujeme o námětech, které bychom mohli z těchto ukázek vytvářet.

Vyučovací cíl:

- procvičit dovednosti práce s papírem – skládání, ohýbání, stříhání, nalepování, slepování, polepování
- rozvíjet fantazii a tvořivost

Vyučovací formy práce: hromadná

Vyučovací metody: vysvětlování, beseda, metoda řešení problému, samostatná práce

Materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: čtvrtky různých formátů, barevné papíry, lepidlo, nůžky, tužka, výsekové strojky s různými motivy

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dodržujeme zásady bezpečnosti a hygieny při práci s lepidlem a nůžkami. Při práci s výsekovým strojkem pracujeme opatrně.

Pracovní postup:

1. Žáci si slepí čtvrtku do role a nechají zaschnout lepený spoj.
2. Postupně zdobí tělo panáčka pomocí vystřižených tvarů.
3. Podle své fantazie a kreativity mohou vytvářet různé doplňky (klobouk, brýle, vlasy, mašle atd.)
4. Nakonec hotové výrobky vystavíme ve třídě.

Metodické poznámky: Místo čtvrtky mohou žáci použít kartónové tubusy od látek

Hodnocení: Žáci si zdokonalili dovednosti při práci s papírem, dokázali pracovat samostatně a projevili svoji fantazii a kreativitu.

Obrázek 10, 11 Panáčci z papíru (foto vlastní)

4.10 NAROZENINOVÝ KALENDÁŘ

Zadání: Vytvořit nástěnný kalendář.

Motivace: Máme tady měsíc září. Sešli jsme se po prázdninách v nové třídě. Společně jsme si stanovili třídní pravidla, známe svá jména a příjmení. Jména najdeme v kalendáři a každý z nás má v ten den svátek. Jak poznáme, v jaký den slavíme narozeniny?

Abychom věděli, kdy můžeme někomu popřát, dnes si vyrobíme papírové muffins, které ozdobíme papírovými svíčkami, kam napíšeme datum a rok svého narození.

Problémová otázka: „Kolik budeme vyrábět dortíků?“

Vyučovací cíl:

- zvládnout pracovat ve skupině a upevňovat dovednosti při výrobě jednotlivých částí výrobku z papíru
- procvičovat dovednosti obkreslovat šablonu a následně ji vystřihovat
- spolupracovat při společné kompletaci jednotlivých částí výrobku

Vyučovací formy práce: skupinové i frontální vyučování

Vyučovací metody: rozhovor, vysvětlování, metodická řada výrobku

Materiál, nástroje, nářadí a pomůcky: šablony, sada tvrdších barevných papírů, nůžky, lepidlo, permanentní černý popisovač, lepící oboustranná páska

Poučení o bezpečnosti a hygieně: Dodržujeme zásady hygieny a bezpečnosti při práci s lepidlem a nůžkami. Zvýšené opatrnosti dbáme při práci ve skupině při výrobě jednotlivých částí. Udržujeme pořádek na pracovních místech.

Pracovní postup:

1. Rozdělíme žáky do skupin podle výroby jednotlivých částí výrobku.
2. Rozdáme šablony, sady barevných papíru a spolupráci ve skupinách řešíme pouze při nějakém problému.
3. Každý žák si vyrobí svojí svíčku, napíše tiskacím písmem své jméno, datum a rok narození.
4. Po skupinové práci nastává kompletace jednotlivých částí dortíků.
5. Žáci slepují dané části k sobě (korpus, polevu, ozdobu).

6. Nakonec společně umístí dortíky na určené místo, určí jednotlivé měsíce a pomocí oboustranně lepicí pásky si každý žák přilepí k příslušnému měsíci svoji svíčku.

Metodické poznámky: Můžeme pracovat frontálně a každý žák si vyrobí svůj menší muffins, vznikne velký narozeninový kalendář.

Hodnocení: Žáci si upevnili veškeré dovednosti při práci s papírem. Někteří žáci se musí zdokonalit v technice vystřihování. Problémovou otázku vyřešili a vyrobili dvanáct dortíků. Překvapilo mě a potěšilo, jak vyřešili barevnost při kompletaci jednotlivých částí a nezapomněli vyrobit svíčky pro vyučující jiných předmětů. Při dobré organizaci a spolupráci jde tento námět uskutečnit i ve větším počtu žáků jako hra na továrnu (pracovní linka rozdělená na úseky).

Obrázek 11 Narozeninový kalendář (foto vlastní)

ZÁVĚR

Každé dítě je jedinec, osobnost s určitými osobními předpoklady. Už od nejútlejšího věku bylo připravované pro práci. Výchova k práci je cílem společnosti a patří k nejstarším úlohám výchovy. Jak se měnila společnost, měnily se i cíle výchovy a vzdělávání.

Díky prostudování literatury jsem zjistila, jak se měnil pohled na rozvoj osobnosti dítěte. Někteří představitelé považovali za důležité osvojování poznatků na úkor rozvoje osobnosti. Další se soustřeďovali na potřeby, zájmy dětí a na jejich optimální rozvoj. Stejným cílem pro jakoukoliv společnost by mělo být naučit žáky všemu, co budou potřebovat pro život a uplatnění se v dané společnosti. Jak vědomostní a kulturní úroveň, tak připravenost na život a práci. Měli by získat dovednosti, vědomosti a návyky, které využijí v praktickém životě. A právě tyto dovednosti můžeme rozvíjet ve výchovně vzdělávacím procesu prostřednictvím pracovních činností, které jsou specifické na výběr a obsah učiva, tak na formy a metody. Seznámila jsem se s dělením metod a forem podle jednotlivých kritérií a uvědomila jsem si důležitost při výběru výukových metod a organizačních forem pro dosažení konkrétních cílů. Každý učitel by měl volit aktivizující metody a formy tak, aby stanovený konkrétní cíl byl splnitelný, a aby byla výuka pestřejší a motivující.

Prostřednictvím výzkumných metod jsem zjišťovala úroveň neverbální tvořivosti a manuální dovednosti nejen u žáků na prvním stupni základní školy, ale i u dospělých. Z výsledků provedeného výzkumu se potvrdilo, že mezi chlapci a děvčaty neexistují rozdíly v úrovni tvořivosti a dovednosti. Naopak rozdíly existují u jednotlivých věkových skupin úrovně manuálních dovedností. A není pravdou, že žák, který je tvořivý, musí být i manuálně zručný.

Cílem mé diplomové práce bylo vytvořit soubor pracovních námětů pro pracovní činnosti a zjistit, zda jsou žáci schopni dané náměty realizovat a zda budou přínosné pro rozvoj jejich manuálních dovedností a neverbální tvořivosti. Všechny náměty jsem realizovala s žáky prvního stupně a každé splněné zadání jsem ohodnotila. Přístup žáků jednotlivých tříd se lišil ve spolupráci a komunikaci, ale v dovednostech a tvořivosti byli na stejné úrovni, přestože byl mezi nimi věkový rozdíl. Byla jsem příjemně překvapena zájmem všech žáků o dané náměty a jejich přístup ke všem pracovním činnostem.

V pracovních činnostech je důležité nejen rozvíjet, ale i prohlubovat tvořivost a dovednost, fantazii, představivost, smysl pro práci a vzájemný respekt. Učit děti projevit své city,

nebát se otevřeně říct svůj názor a umět diskutovat ve skupině. Učit pomocí dialogu, hodnotit úspěch či neúspěch žáků, vytvářet pozitivní vztahy a klima třídy. Měli bychom se s dětmi více věnovat lidovým zvykům, tradicím a řemeslům, na která se v dnešní době rozvoje moderní techniky často zapomíná, přitom neodmyslitelně patří k lidovému umění všech generací. Vytvářet problémové situace a vést žáky k samostatnému řešení podle nabytých zkušeností v běžném životě. Dodržovat zásady bezpečnosti, ochrany zdraví a hygieny při práci.

Pro každého učitele by mělo být samozřejmé organizovat výuku tak, aby se každý žák učil podle svých možností a potřeb, a aby se učil naplno a s radostí. Zpětnou vazbou pro učitele je, když žák realizuje pracovní činnosti bez obtíží, když všechny dovednosti vykonává automaticky a má radost ze svého výrobku.

RESUMÉ

Tato práce byla vypracována jako diplomová práce studia Učitelství pro I. stupeň Základní školy na Západočeské univerzitě v Plzni.

Ve své diplomové práci se zaměřuji na význam historického vývoje pracovní výchovy, její nejvýznamnější propagátory, české a slovenské představitele. Dále se zabývám rozvojem tvůrčích dovedností v prostředí základní školy jako cílů pracovní výchovy a zároveň poukazuji na důležitost výběru vhodných organizačních forem a metod vyučování. Dalším bodem mé práce je zrealizovaný výzkum tvořivého myšlení a manuálních dovedností se stanovenými hypotézami a závěrečným vyhodnocením. Završením diplomové práce je ověřený soubor námětů, pomocí nichž si žáci osvojovali nejen praktické vědomosti, ale především rozvíjeli manuální tvůrčí dovednosti.

SUMMARY

This work was composed as a diploma thesis for Teaching in Primary Education at the University of West Bohemia in Pilsen.

In the diploma thesis I am focusing on the significance of historical development of practical education, its main propagators - the Czech and Slovak representatives. Furthermore, I am concerned with development of creative skills in the environment of primary school as an objective of practical education, and I am highlighting the importance of selecting appropriate organizational forms and methods of teaching. The following part of my thesis includes a research of creative thinking and manual skills, along with the determined hypotheses and final assessment. The last section of the thesis involves a comprehensive summary of topics that help the pupils to not only acquire practical knowledge, but also to develop their manual.

SEZNAM LITERATURY

1. HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8803-1.
2. HONZÍKOVÁ, Jarmila. *Pracovní činnosti na 1. stupni základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 9788070826348.
3. HONZÍKOVÁ, Jarmila. *Pracovní činnosti na 1. stupni základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-634-7.
4. HONZÍKOVÁ, Jarmila. *Teorie a praxe tvořivosti v pracovní výchově*. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. ISBN 80-7020-124-x.
5. HONZÍKOVÁ, Jarmila. *Netradičně v pracovní výchově*. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola, 2005. ISBN 80-7020-149-5.
6. HONZÍKOVÁ, Jarmila. *Materiály pro pracovní činnosti na 1. stupni ZŠ*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2006. ISBN 80-7043-453-8.
7. HONZÍKOVÁ, J. a J. BAJTOŠ. *Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 9788070432556.
8. HONZÍKOVÁ, Jarmila a Margaréta SOJKOVÁ. *Tvůrčí technické dovednosti*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. ISBN 978-80-26-10412-4.
9. KÖNIGOVÁ, Marie. *Tvořivost: techniky a cvičení*. Praha: Grada, 2007. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-1652-7.
10. LADA, Stanislav a Jitka VODÁKOVÁ. *Didaktika pracovního vyučování*. 2.přeprac.vyd. Praha: SPN, 1983.
11. LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Teória a prax tvorivého vyučovania*. Prešov: ManaCon, 2001. ISBN 80-89040-04-7.
12. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6.,aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
13. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (se změnami provedenými k 1. 9. 2007). Praha: VÚP, 2007.
14. URBAN, K. K., JELLEN, H. G., KOVÁČ, T. Urbanův figurální test tvořivého myšlení (TSD – Z). Bratislava: Psychodiagnostika. 2003.
15. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

16. VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Velikonoc*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-292-9.

17. ŽÁK, Vojtěch. *Metody a formy výuky: hospitační arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87063-61-3.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Dýha. *Fíha-Dýha* [online]. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: http://www.fihadyha.cz/dyha/dyha-v-historii.aspx

Jean-Jacques Rousseau. *Online revue pro speciální pedagogy* [online]. [cit. 2016-08-19]. Dostupné z: http://www.specialni-pedagogika.cz/news/jean-jacques-rousseau/

John Dewey. *Wikisofia* [online]. [cit 2016-08-19]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/John_Dewey#cite_note-:2-3

MORKES, František. *Karel Slavoj Amerling* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/825/karel-slavoj-amerling.html/

Pavel Dobeš. *Karaoke texty* [online]. [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/dobes-pavel/papirovi-draci-137718

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1 UKÁZKA TESTOVACÍHO ARCHU 26

OBRÁZEK 2 MOBILNÍ KLAUN (FOTO VLASTNÍ) 38

OBRÁZEK 3 KARNEVALOVÁ ŠKRABOŠKA (FOTO VLASTNÍ) 40

OBRÁZEK 4 ČARODĚJNICE (FOTO VLASTNÍ) 43

OBRÁZEK 5 DRACI Z LISTÍ (FOTO VLASTNÍ) 45

OBRÁZEK 6 VÁZY Z DÝHY (FOTO VLASTNÍ) 47

OBRÁZEK 7 OKÉNKA (FOTO VLASTNÍ) 49

OBRÁZEK 8 ZAJÍC Z PILIN (FOTO VLASTNÍ) 51

OBRÁZEK 9 KOŠÍČKY Z PET LAHVÍ (FOTO VLASTNÍ) 53

OBRÁZEK 10, 11 PANÁČCI Z PAPÍRU (FOTO VLASTNÍ) 55

OBRÁZEK 11 NAROZENINOVÝ KALENDÁŘ (FOTO VLASTNÍ) 57

OBRÁZEK 12 TEST - BODOVÉ SKÓRE 53 F I

OBRÁZEK 13 TEST - BODOVÉ SKÓRE 46 F II

OBRÁZEK 14 TEST - BODOVÉ SKÓRE 36 D III

OBRÁZEK 15 TEST - BODOVÉ SKÓRE 28 C IV

SEZNAM TABULEK

TABULKA Č. 1: POČET RESPONDENTŮ (VLASTNÍ TVORBA) 24

TABULKA Č. 2: NÁZVY JEDNOTLIVÝCH TESTOVACÍCH ÚLOH (VLASTNÍ TVORBA) 27

TABULKA Č. 3: SROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ CHLAPCŮ A DÍVEK V URBANOVĚ TESTU A JEDNOTLIVÝCH SUBTESTECH TESTU PSYCHOMOTORICKÝCH DOVEDNOSTÍ DLE HONZÍKOVÉ 28

TABULKA Č. 4: SROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ RŮZNÝCH VĚKOVÝCH SKUPIN V JEDNOTLIVÝCH SUBTESTECH TESTU PSYCHOMOTORICKÝCH DOVEDNOSTÍ DLE HONZÍKOVÉ 30

TABULKA Č. 5: VZÁJEMNÝ VZTAH MEZI CELKOVÝM SKÓRE URBANOVA TESTU A JEDNOTLIVÝMI SUBTESTY TESTU PSYCHOMOTORICKÝCH DOVEDNOSTÍ 33

SEZNAM GRAFŮ

GRAF. Č. 1 KRABICOVÝ GRAF – SUBTEST T09 (MEZIPOHLAVNÍ ROZDÍLY) 29

GRAF. Č. 2 KRABICOVÝ GRAF – SUBTEST T08 (SROVNÁNÍ RŮZNÝCH VĚKOVÝCH SKUPIN) 31

GRAF. Č. 3 KRABICOVÝ GRAF – SUBTEST T07 (SROVNÁNÍ RŮZNÝCH VĚKOVÝCH SKUPIN) 32

PŘÍLOHA

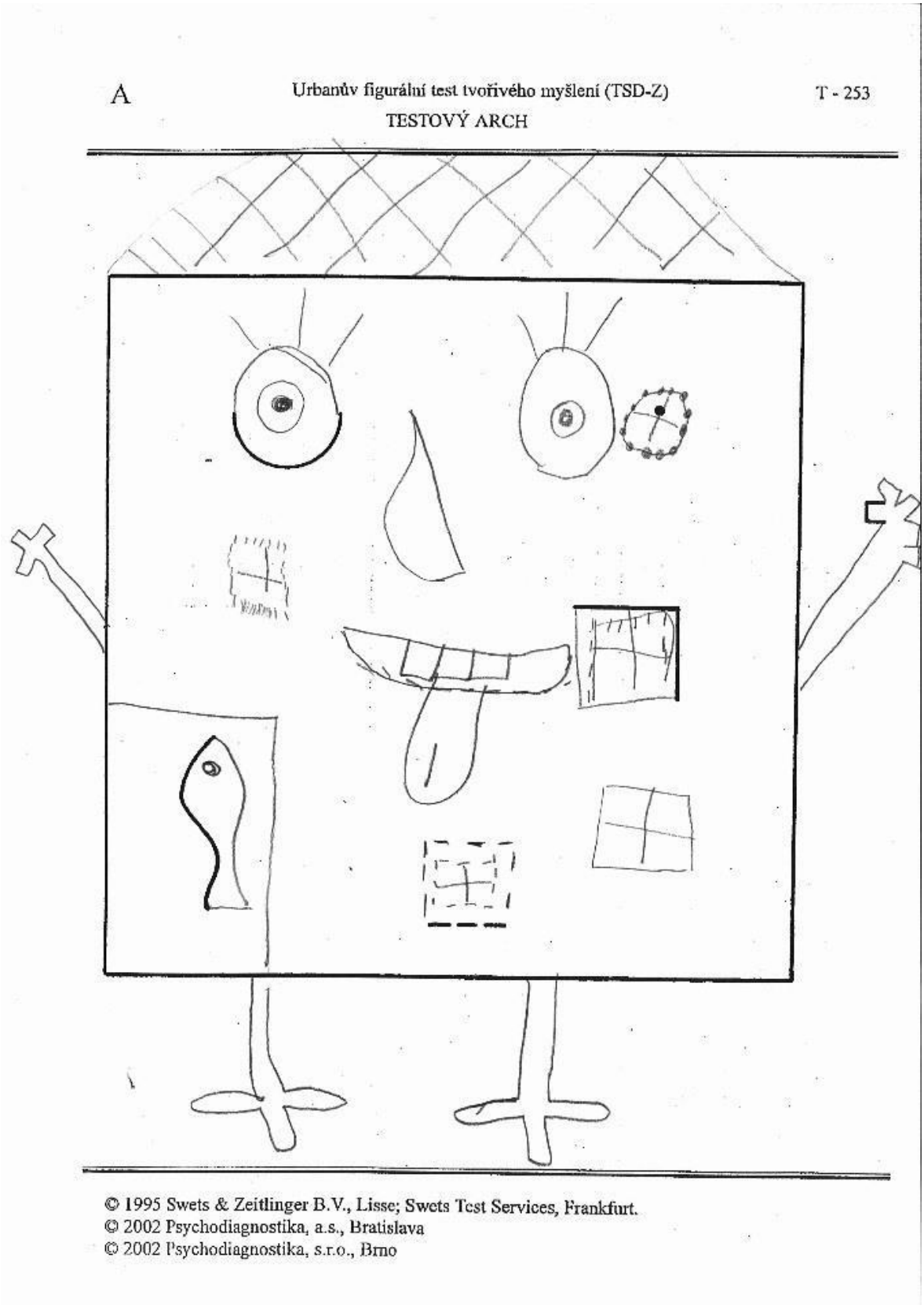

Obrázek 12 Test - bodové skóre 53 F

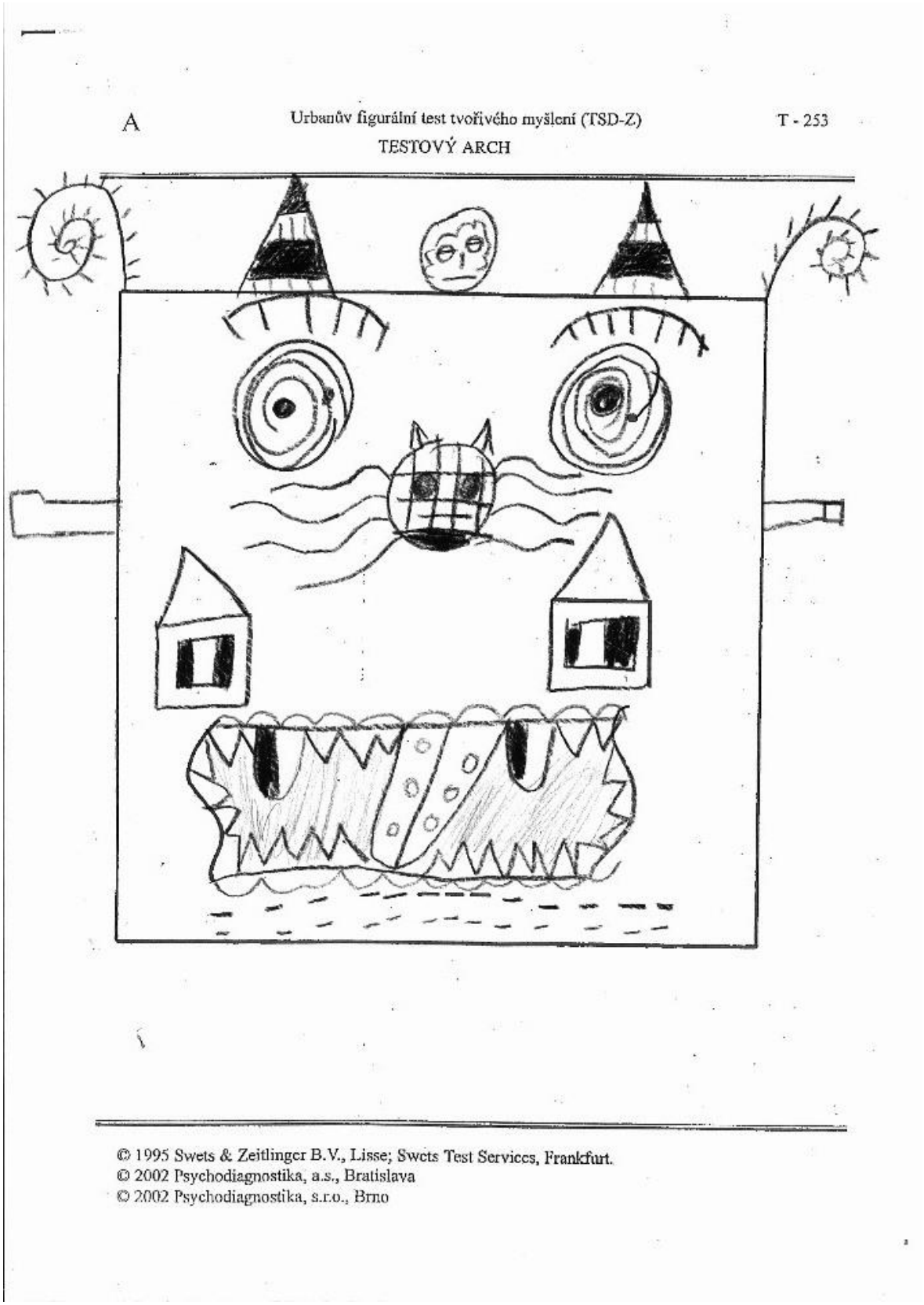

Obrázek 13 Test - bodové skóre 46 F

A Urbanův figurální test tvořivého myšlení (TSD-Z) T - 253

TESTOVÝ ARCH

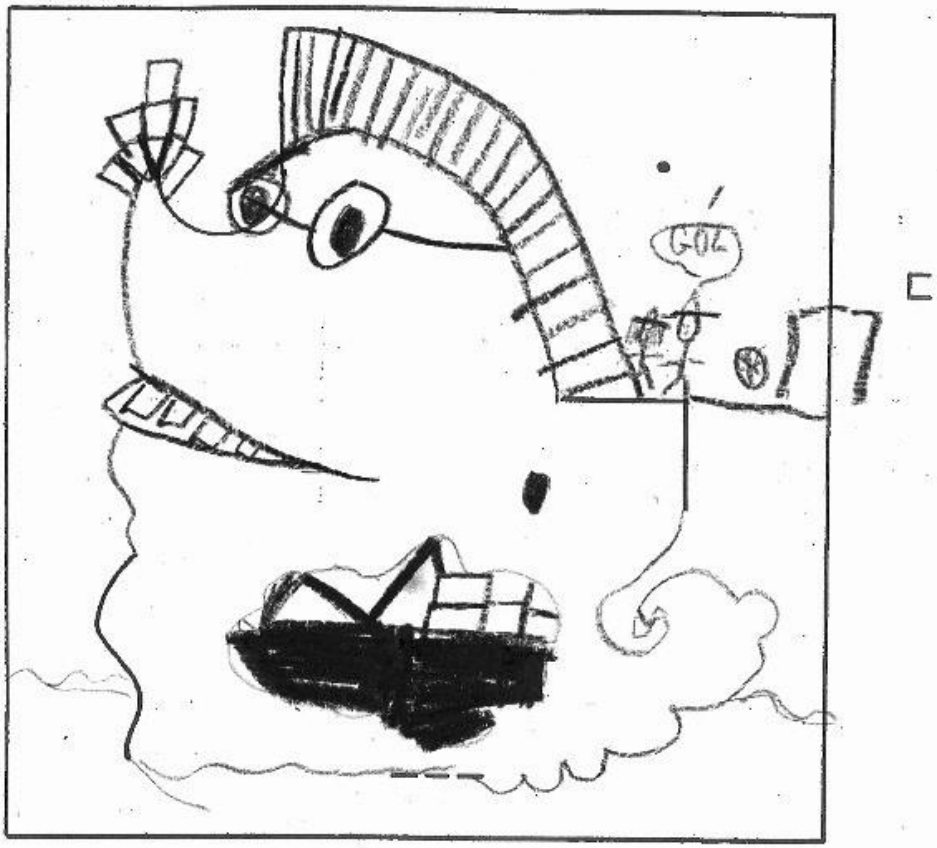

© 1995 Swets & Zeitlinger B.V., Lisse; Swets Test Services, Frankfurt.
© 2002 Psychodiagnostika, a.s., Bratislava
© 2002 Psychodiagnostika, s.r.o., Brno

Obrázek 14 Test - bodové skóre 36 D

A Urbanův figurální test tvořivého myšlení (TSD-Z) T - 253

TESTOVÝ ARCH

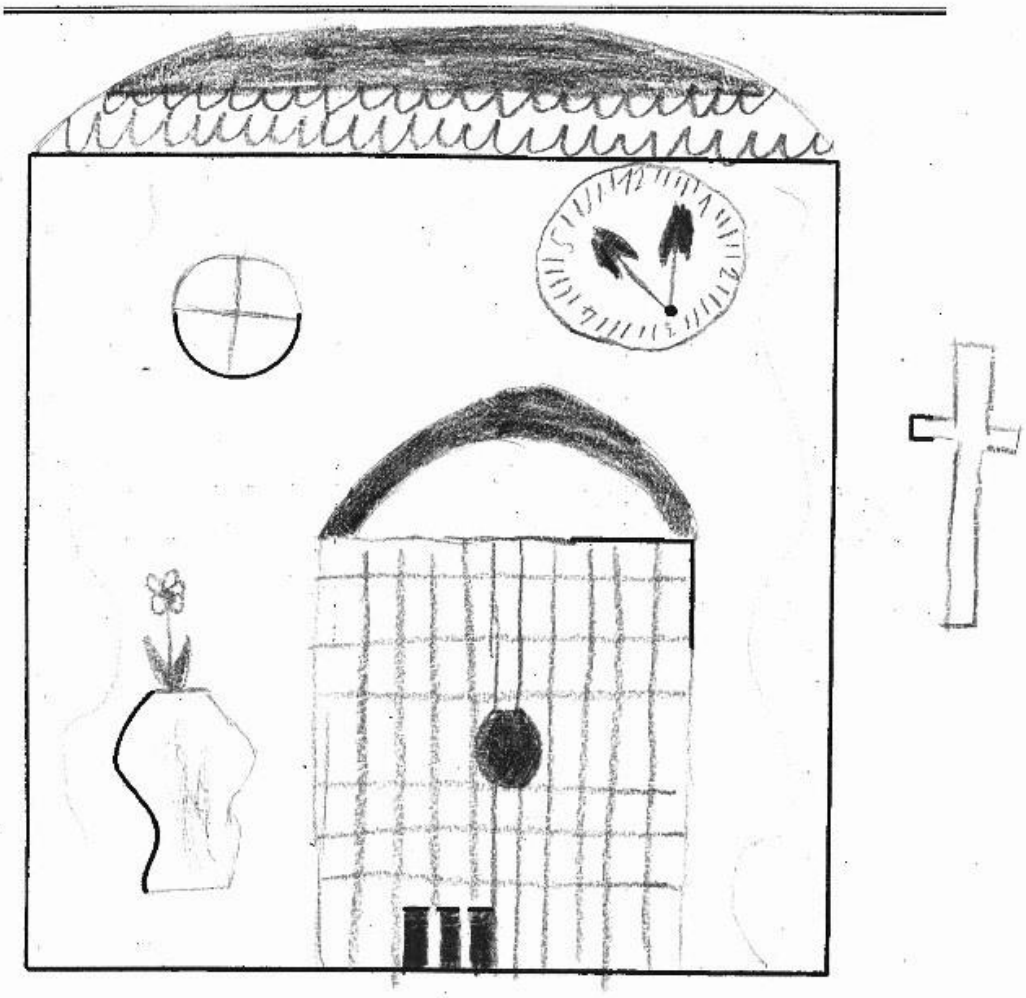

© 1995 Swets & Zeitlinger B.V., Lisse; Swets Test Services, Frankfurt.
© 2002 Psychodiagnostika, a.s., Bratislava
© 2002 Psychodiagnostika, s.r.o., Brno

Obrázek 15 Test - bodové skóre 28 C